

תורה אור • פרשת ויחי • מאמר 3

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו

”קושר את עירו לגפן ואת בן אתונו לגפן מובחרת”

ימות המשיח אינם זמן של קבלת שכר, אלא שלמות המעשה, שבה גם בעלי החיים של הקרבנות יתעלו אל אור אין סוף. שלמות זו צומחת מתוך עבודתנו בגלות: הענווה ולב נשבר סוחטים את האהבה הנסתרת שבנפש כיון, ושמחת המצווה ומרירות התשובה מכבסות את לבושי הנפש.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/3

הנקודה

ימות המשיח אינם זמן של קבלת שכר, אלא שלמות המעשה, שבה גם בעלי החיים של הקרבנות יתעלו אל אור אין סוף. שלמות זו צומחת מתוך עבודתנו בגלות: הענווה ולב נשבר סוחטים את האהבה הנסתרית שבנפש כיין, ושמחת המצווה ומרירות התשובה מכבסות את לבושי הנפש.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר קורא את ברכת יעקב ליהודה, "אוסרִי לגפן... כיבס ביין לבושו", כתיאור של ימות המשיח. ימים אלה אינם עדיין העולם הבא, אלא שיאה של "היום לעשותם", כאשר המצוות, ובראשן הקרבנות, יתקיימו "כמצות רצונך". מדוע קרבנות מן החי נעלים על התפילה, שבה הנפש מתעלה? התשובה מתחילה בגפן: לעם ישראל יש אהבה נסתרית לה', הנסחטת כיין באמצעות ענווה ולב נשבר, בדמות יין לבן של שמחה ויין אדום של מרירות ותשובה. מכיוון שהמצוות הן רצון ה', שלמעלה אפילו מחכמה, הן ממשיכות את קדושת אור אין סוף עצמו; לכן ישראל "מקדשים את שמך". מתוך שמחה הם אורגים לבושים לנפש: השמחה מלבישה את "גופה", ועבודת התשובה מלבישה את "ראשה". בגלות עבודה זו מעלה את הנפש בלבד; כימות המשיח, כאשר בחינת אדם תושלם, גם בעלי החיים יתעלו. אז ה"עירי" הפראי נעשה "עיר אלקים", ו"האתון" נעשית "בן" — פרי ה"כיבוס ביין" של הגלות.

מבנה

1	הפסוק וימות המשיח
הפסוק מתאר את ימות המשיח, שהם שיאה של "היום לעשותם": הזמן שבו המצוות, ובראשן הקרבנות, יתקיימו "כמצות רצונך", כפי שלא יכלו להתקיים לאחר גן עדן או בגלות.	11-4
2	השאלה והגפן
מדוע קרבנות מן החי נעלים על התפילה, שבה אדם מעלה את נפשו שלו? עם ישראל הוא גפן שאהבתו הנסתרית נסחטת כיין באמצעות ענווה ולב נשבר, בשני אופנים: יין לבן המשמח ויין אדום של מרירות.	11-8
3	המקדשים את שמך
שבחם של ה"קדושים" מגיע רק עד שמו של ה', מקור העולמות הנסתריות והגלויים. המצוות, שהן רצון ה' ולמעלה אפילו מחכמה, ממשיכות את קדושת אור אין סוף עצמו; משום כך ישראל "מקדשים את שמך", ושעה אחת של מעשים טובים עדיפה על העולם הבא.	11-15
4	לבושי הנפש
המצוות יוצרות לבושים לנפש רק כשהן נעשות בשמחה. מרירות התשובה צריכה לבוא תחילה, כדי שהעונג יבוא בעקבות כיסופים אמיתיים. שני סוגי היין יוצרים שני לבושים: השמחה מלבישה את "גוף" הנפש, ועלייתו של בעל תשובה מלמטה מלבישה את "ראשה" ופניה.	11-23
5	שלמות האדם
בגלות המצוות מעלות את הנפש בלבד. כאשר בחינת אדם תושלם כימות המשיח (אדם, דוד, משיח), הקרבנות יעלו גם את בעלי החיים, דבר שהתפילה אינה יכולה לעשות; בכך נענית השאלה שפתחה את המאמר.	11-26

כל ביטוי בפסוק מתבאר: "אוסרי" – היו"ד של חכמה הקושרת לגפן; "עירה" – ה"עיר" הפראי שנעשה "עיר אלקים"; "שורקה" – השורוק הצנוע, שבאמצעותו נעשית ה"אתון" "בן". כל זה מתרחש באמצעות הכיבוס ביין שכבר נעשה בגלות.

מו ש ג י ם

"היום לעשותם" היום לעשותם

העולם הזה הוא זמן עשיית המצוות, ולא זמן קבלת שכרן. ימות המשיח הם שיאה של תקופה זו, אך עדיין אינם העולם הבא.

"כמצות רצונך" כמצות רצונך

הקרבנות ממש יושבו בימות המשיח. התפילה בגלות מקבילה להם, אך אינה זהה להם ממש.

אהבה מסותרת אהבה מסותרת

האהבה לה' המסתתרת בנפש היהודית כין בתוך הענב, ומתגלית באמצעות ענווה (הגפנים הנמוכות) ולב נשבר (הגת).

יין לבן ויין אדום יין לבן ויין אדום

שני אופנים של אהבה: שמחה משמחת במצווה, שהיא עונג בה; ומרירות משכרת של מי שעורך חשבון נפש על ריחוקו מה' וכוסף לשוב אליו.

שמו ואור אין סוף עצמו שמו ואור אין סוף עצמו

כל העולמות, הנסתרים והגלויים, נובעים משמו של ה' בלבד; המצוות, בהיותן רצונו, ממשיכות את קדושת אור אין סוף עצמו.

לבושים לנפש לבושים לנפש

הם נוצרים ממצוות הנעשות בשמחה: לבוש אחד ל"גוף" הנפש, כלומר למדותיה, ולבוש נעלה יותר ל"ראשה ופניה", כלומר לראייה ולשמיעה שלה, הנוצר מתוך עבודת התשובה.

בחינת אדם בחינת אדם

קומתו השלמה של האדם, שאבדה כשאדם גורש מגן עדן ותושלם רק עם ביאת המשיח, כאשר המצוות והקרבנות יתקיימו בשלמות.

סגול ושורק סגול ושורק

שתי תנוחות של הנפש המתבטאות בניקוד: סגול מבטא קרבה והתלהבות; שורק, שבו שלוש הנקודות מסודרות זו מתחת לזו, מבטא הכרה צנועה בריחוק, שבאמצעותה נעשים "בן".

הפסוק וימות המשיח

1 אסרי לגפן עירה^{1,2} ולשורקה בני אתונו. כבס ביין לבושו וגוי. הנה מקרא זה נאמר לימות המשיח³ דקאי אדלעיל מני לא יסור שבט מיהודה וגוי.

”אוסר את עירו לגפן, ואת בן אתונו לשרקה; כיבס ביין את לבושו” וגוי. פסוק זה נאמר על ימות המשיח, שכן הוא ממשיך את הפסוק שלפניו: ”לא יסור שבט מיהודה” וגוי,

המאמר פותח בחלק מברכת יעקב ליהודה, שבה מדובר על גפן, שרקה, יין ובגדים. תחילה קובע אדמו”ר הזקן שהפסוק מתאר את ימות המשיח, משום שהוא ממשיך את הפסוק שלפניו, העוסק בשבט שלא יסור מיהודה.

עד כי יבא שילה⁴ ולו יקחת עמים⁵ ואז יהיה גם אסרי לגפן עירה:

”עד כי יבוא שילה ולו יקחת עמים”; ואז יהיה גם ”אוסר את עירו לגפן”.

הפסוק הקודם מסתיים במילים ”עד כי יבוא שילה”, ו”שילה” מתפרש כמשיח, שאליו יתקבצו העמים. לכן התמונה של קשירת עיר לגפן מתארת את מה שיתרחש בימיו, ובהמשך המאמר מוסברות מילות הפסוק אחת לאחת.

2 וביאור הענין הנה אמרז”ל אין בין⁶ עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד בלבד⁷ כי ימות המשיח אינו עוה”ב שלאחר התחיה.

ביאור העניין: חז”ל אמרו: ”אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד בלבד”. ימות המשיח אינם העולם הבא שלאחר תחיית המתים,

חז”ל לימדו שימות המשיח יהיו שונים מעולמנו רק בכך שישראל לא יהיו עוד משועבדים. מכאן מסיק אדמו”ר הזקן שימות המשיח עדיין אינם העולם הבא – התקופה שלאחר תחיית המתים.

שזהו מתן שכרן של צדיקים. אבל ימות המשיח הוא בבחי’ היום לעשותם⁸ ולא לקבל שכרן.⁹

שבו ניתן שכרם של צדיקים. אלא שימות המשיח הם בבחינת ”היום לעשותם”, ולא לקבל את שכרם.

באותה תקופה מאוחרת מקבלים הצדיקים את שכרם. ימות המשיח עדיין שייכים ל”היום לעשותם”, שחז”ל פירשו: ”היום לעשותם ומחר לקבל שכרם”; זוהי תקופה של קיום המצוות, ולא של קבלת שכר עליהן.

3 ועיקר היום לעשותם ותכלית השלימות של המעשה¹⁰ יהיה בימות המשיח. וכמו שהיה עיקר עבודת האדם בגי’ע לעבדה ולשמרה.¹¹

והעיקר [בהגשמת] ”היום לעשותם”, והשלמות העליונה של המעשה, יהיו בימות המשיח. בדומה לכך, עיקר עבודתו של אדם בגן עדן היה ”לעבדה ולשמרה”:

מאחר שימות המשיח הם שיאו של ”היום לעשותם”, קיום המצוות בשלמות במעשה שייך לתקופה זו. אדמו”ר הזקן משווה זאת לאדם בגן עדן, שכל תפקידו היה ”לעבדה ולשמרה”.

לעבדה זו¹² מצות עשה. ולשמרה זו מצות ל"ת.¹³ שהי' אז בחי' היום לעשותם בתכלית השלימות אלא שאח"כ ויגרש את האדם¹⁴ וגו'.

"לעבדה" — אלו מצוות עשה; "ולשמרה" — אלו מצוות לא תעשה. שכן אז הייתה בחינת "היום לעשותם" בשלמות העליונה; אלא שלאחר מכן "ויגרש את האדם" וגו'.

על פי הזוהר ומקורות נוספים, "לעבדה" פירושו קיום מצוות עשה, ו"ולשמרה" פירושו שמירה על מצוות לא תעשה. כך עמד אדם בגן עדן בדרגה המושלמת של "היום לעשותם", עד שגורש מן הגן.

ואח"כ נכנסו אבותינו לארץ ג"כ בשביל קיום מעשה המצות שכמה מצות התלויים בארץ דוקא¹⁵ כמעט ארבע הידות¹⁶ ואחר כך גלו משם

לאחר מכן נכנסו אבותינו לארץ גם כדי לקיים את המצוות במעשה, שכן מצוות רבות תלויות דווקא בארץ — כמעט ארבע חמישיות מהן; ולאחר מכן גלו ממנה,

הזדמנות נוספת ניתנה כאשר עם ישראל נכנס לארץ ישראל, משום שמצוות רבות מאוד, ולפי החשבון שבטקסט כמעט ארבע חמישיות מהן, אפשר לקיים רק שם. אולם גם הזדמנות זו נקטעה בעקבות הגלות.

ולא נתקיימו בידם עד ימות המשיח שיהיה במהרה בימינו שאז יהי' בחי' היום לעשותם בתכלית השלימות.

והמצוות [לא התקיימו] בידיהם עד ימות המשיח, שיבואו במהרה בימינו; אז תהיה בחינת "היום לעשותם" בשלמות העליונה.

מאז לא קוימו המצוות הללו בשלמות, ורק בימות המשיח יתקיימו. רק אז יגיע "היום לעשותם" לשלמותו המלאה.

4 והנה אנו אומרים ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו וכו' כמצות רצונך כו'. שעיקר המעשה היא עבודת הקרבנות שאין אנו יכולים לקיים בגלות אלא שבגלות נתקנה התפלה כנגד הקרבנות. ועדיין אין זה כמצות רצונך ממש¹⁷

כעת אנו אומרים: "ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו וכו', כמצות רצונך" וכו'. עיקר המעשה הוא עבודת הקרבנות, שאיננו יכולים לקיים בגלות; אלא שבגלות תיקנו את התפילה כנגד הקרבנות. ואף על פי כן, אין זו עדיין ממש "כמצות רצונך".

אדמו"ר הזקן מצטט מתפילת מוסף, שבה אנו מבקשים לשוב לבית המקדש ולהקריב שם את הקרבנות "כמצות רצונך". מכיוון שאי אפשר להקריב את הקרבנות בגלות, תיקנו את התפילה כנגד הקרבנות; אולם מלשון התפילה עצמה עולה שרק הקרבנות בפועל הם באמת "כמצות רצונך".

השאלה והגפן

5 ולהבין זה דלכאורה התפלה במעלה העליונה יותר מהקרבנות שהתפלה היא נשיאת נפש האדם בספור שבחיו של מקום ברוך שאמר והיה העולם וכל הללויה וכו'

כדי להבין זאת: לכאורה, התפילה נעלית יותר מן הקרבנות, שכן בתפילה האדם מעלה את נפשו כשהוא מספר בשבחיו של מקום: "ברוך שאמר והיה העולם", וכל מזמורי ה"הללויה" [וכו'],

מתעוררת כאן שאלה: התפילה נראית נעלית מן הקרבנות, מפני שבה האדם מעלה את נפשו שלו כשהוא מספר בשבחי ה', החל ב"ברוך שאמר" ובמזמורי ה"הללויה" של תפילת שחרית.

עד שמגיע לואהבת בכל נפשך¹⁸ כו' משא"כ הקרבנות הוא כנפש בהמה וכיום השבת¹⁹ שני כבשים.²⁰ עד שמגיעים ל"ואהבת... בכל נפשך" וכו'. לעומת זאת, הקרבנות נעשים כאמצעות נפש של בהמה: "וביום השבת שני כבשים".

העלייה שבתפילה מגיעה לשיאה בפסוק "ואהבת... בכל נפשך" שבקריאת שמע, שבו האדם מוסר את נפשו ממש. לעומת זאת, הקרבן קשור רק לנפש של בהמה, כגון שני הכבשים שמקריבים בשבת.

ולמה יהיו הקרבנות במעלה העליונה כל כך שיקראו כמצות רצונך ושזה יהי תכלית השלימות של ימות המשיח יותר מהתפלה שבגלות.

אם כן, מדוע הקרבנות נעלים כל כך עד שהם נקראים "כמצות רצונך", ומדוע הם יהיו השלמות העליונה של ימות המשיח, יותר מן התפילה שבזמן הגלות?

אם כן, מדוע דווקא הקרבנות נקראים "כמצות רצונך", ומדוע חזרתם תהיה השלמות של ימות המשיח, למעלה מן התפילה שבזמן הגלות? זו השאלה שהמאמר מבקש להשיב עליה.

הנה כתיב גפן ממצרים תסיע.²¹ שכנ"י נמשלו לגפן²² שגדלים בה ענבי שמהם יוצא היין ע"י דריכה בגת.

הנה כתוב: "גפן ממצרים תסיע". כנסת ישראל נמשלה לגפן, שגדלים בה ענבים, ומהם יוצא היין לאחר שדורכים אותם בגת.

אדמו"ר הזקן פותח את תשובתו בדימוי הגפן. עם ישראל נמשל לגפן, שהענבים הגדלים בה מניבים יין רק לאחר שדורכים אותם בגת.

6 והנה עיקר היין המשובח יוצא מהענבי הסמוכי לקרקע כמו שאמרו לגבי נסכים לא היו מביאין מן הדליות אלא מן הרגליות^{23,24} ששם יוצא יין משובח יותר.

והנה, היין המשובח ביותר בא בעיקר מן הענבים הסמוכים לקרקע, כפי שאמרו בעניין הנסכים: לא היו מביאים יין מן הגפנים שעל הדליות, אלא מן הגפנים הנמוכות, שמהן יוצא יין משובח יותר.

היין המשובח ביותר בא מן הענבים הסמוכים לקרקע: המשנה קובעת שאת היין לנסכי המקדש הביאו מגפנים נמוכות, ולא מגפנים שהוגבהו על גבי דליות. בפסקה הבאה פרט זה נעשה דימוי לענווה.

והנה היין נתחלק לכמה מינים יש יין המשמח ויש יין המשכר יש יין אדום ויש יין לבן וכך ככל המשל הזה נמשלו כנס"י שיש בהם אהבה מסותרת למקום כו'.

והנה, היין נחלק לכמה מינים: יש יין המשמח ויש יין המשכר; יש יין אדום ויש יין לבן. ובדומה לכך, בכל פרט ופרט של המשל הזה נמשלה כנסת ישראל [ליין], שהרי יש בהם אהבה מסותרת למקום, וכו'.

גם היין בא במינים שונים: יין המשמח ויין המשכר, יין אדום ויין לבן. כל אחד מהם מתאים לדבריה בעם ישראל, שבכולם טמונה אהבה מסותרת לה', שיש לגלותה, כשם שהיין טמון בענב.

7 וכדי להוציאה מהעלם אל הגלוי צריך להיות בבחי' רגליות דהיינו להיות בחי' נפשי כעפר לכל תהיה.²⁵

כדי להוציא אותה מן ההעלם אל הגלוי, צריך להיות בבחינת "גפנים נמוכות" (רגליות), כלומר להיות בבחינת "תהיה נפשי כעפר לכל".

כדי להוציא את האהבה הנסתרת מן ההעלם אל הגלוי, על האדם להיות כמו הגפנים הנמוכות, שענביהן מונחים סמוך לקרקע. הדבר מבטא ענווה, כבתפילה "תהיה נפשי כעפר לכל".

וגם דריכה בגת להיות לב נשבר ונדכה^{26,27} וע"י זה יוצא היין הוא בחי' האהבה מסותרת שהיתה בהעלם

וכן יש צורך בדריכה בגת: להיות בלב נשבר ונדכה. באמצעות כך יוצא היין, שהיא בחינת האהבה הנסתרת שהייתה בהעלם,

על האדם להיות נדרך כמו בגת, כלומר להיות בלב נשבר ונדכה. כך יוצא היין: האהבה שהייתה חבויה בנפש יוצאת אל הגלוי.

כי על יין אמרו נכנס יין יצא סוד^{28,29,30} והיינו לפי שהיין היה ג"כ מתחלה בהעלם בענבים ואח"כ נתגלה ויצא לחוץ.

שכן על היין אמרו: "נכנס יין יצא סוד". הטעם לכך הוא שגם היין היה תחילה בהעלם בתוך הענבים, ואחר כך התגלה ויצא החוצה.

אדמו"ר הזקן מבסס את הדימוי על מאמר חז"ל: "נכנס יין יצא סוד". היין מגלה את מה שהיה נסתר, משום שגם הוא עצמו היה חבוי בתוך הענב עד שנסחט.

8 והנה באהבה יש ב' בחי'. יש מתפעל להיות שמחת ה' בלבו היא בחינת יין המשמח ובחי' יין לכן מבחי' חמר חיווריין עתיק כו'.

והנה, באהבה יש שתי בחינות. יש מי שמתעורר כך ששמחה בה' שורה בלבו; זו בחינת יין המשמח ובחינת יין לכן, מבחינת "חמר חיווריין עתיק" וכו'.

האהבה לה' מופיעה בשתי צורות. הראשונה היא שמחה בה' הממלאת את הלב; היא יין המשמח והיין הלבן, הנמשכים מ"חמר חיווריין עתיק", שהמאמר מזהה בהמשך עם התענוג העליון.

ויש מתפעל להיות לו מרירות הלב מפני היותו ממארי דחושבנא מכל מחשבותיו ודבוריו ומעשיו אשר לא לה' המה ולצעוק אל ה' ולדבוק בו הוא בחי' יין אדום ויין המשכר וכו'.

ויש מי שמתעורר למרירות הלב, מפני שהוא ממארי דחושבנא על כל מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו שאינם לה', [ומתעורר] לזעוק אל ה' ולדבוק בו; זו בחינת יין אדום ויין המשכר וכו'.

הצורה השנייה היא מרירות הלב של מי שעורך חשבון נפש כן על כל מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו שלא היו לה', ומתעורר לזעוק אליו ולדבוק בו. זהו היין האדום והיין המשכר.

קטע 3 • 91-15

המקדשים את שמך

9 והנה אנו אומרים בשבת וינוחו בו ישראל³¹ מקדשי שמך.³² ולכאורה אינו מובן הלא הוא ית' מאליו קדוש וכתוב כי קדוש אני וקדושתו למעלה מקדושתכם.³³

בשבת אנו אומרים: "וינוחו בו ישראל מקדשי שמך". לכאורה קשה להבין זאת: וכי הוא יתברך אינו קדוש מעצמו? והרי נאמר: "כי קדוש אני", וקדושתו למעלה מקדושתכם.

בתפילת העמידה של שבת אנו אומרים שישראל הם "מקדשי שמך". הדבר מעורר תמיהה, שהרי ה' קדוש מצד עצמו, וכמדרש על הפסוק "כי קדוש אני" נאמר שקדושתו למעלה מקדושתנו.

ואיך יהיה תלוי קדושתו ית' בישראל דייקא שיקראו הם המקדישים שמו. אך הענין דהנה אנו אומרים אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה.

כיצד, אם כן, קדושתו יתברך יכולה להיות תלויה דווקא בישראל, עד שהם נקראים מקדשי שמו? אלא העניין הוא כך: אנו אומרים: "אתה קדוש ושמך קדוש, וקדושים בכל יום יהללוך סלה".

כיצד, אם כן, יכולה קדושתו להיות תלויה בישראל, עד שהם נקראים מקדשי שמו? אדמו"ר הזקן פותח את תשובתו במילים אחרות מן התפילה: "אתה קדוש ושמך קדוש, וקדושים בכל יום יהללוך סלה".

פִּי קְדוּשִׁים בְּכָל יוֹם כֹּי כַמֵּאֵמֶר הַמַּחֲדָשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית שֶׁבְּכָל יוֹם מִתְהוּוֹה מֵאֵין לִישׁ כָּל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית.

הַפִּירוּשׁ שֶׁל "קְדוּשִׁים בְּכָל יוֹם" וְכִי הוּא עַל דֶּרֶךְ הַנֶּאֱמָר: "הַמַּחֲדָשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית": בְּכָל יוֹם וְיוֹם כָּל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית מִתְהוּוֹה מֵחֵדָשׁ מֵאֵין לִישׁ.

הַמִּילִים "בְּכָל יוֹם" מַצְבִּיעוֹת עַל כֵּךְ שֶׁהִי מַחֲדָשׁ אֶת הַבְּרִיאָה מִדֵּי יוֹם, כִּפִּי שֶׁנֶּאֱמָר בְּבִרְכַּת הַשַּׁחַר: "הַמַּחֲדָשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית". בְּכָל יוֹם הַבְּרִיאָה כּוֹלֶה מִתְהוּוֹה מֵחֵדָשׁ מֵאֵין.

10 וְכִשְׁהֵם מְשִׁיגִים כָּל יוֹם הַתְּהוּוֹתָם וְחִיּוֹתָם מִבְּחִי קְדוּשׁ וּמוֹבְדֵל כִּי עָלִיו יֵתִי נֶאֱמָר אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת

וְכַאֲשֶׁר הַקְּדוּשִׁים מְשִׁיגִים בְּכָל יוֹם אֶת הַתְּהוּוֹתָם וְאֶת חִיּוֹתָם מִן הַבְּחִינָה הַקְּדוּשָׁה וְהַמוֹבְדֵּלֶת — שֶׁהִי עָלִיו יִתְבָּרֵךְ נֶאֱמָר "אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת",

הַ"קְּדוּשִׁים" תּוֹפְסִים בְּכָל יוֹם שֶׁהוּיִיתָם וְחִיּוֹתָם בְּאוֹת מִבְּחִינָה קְדוּשָׁה, כְּלוֹמֵר מוֹבְדֵּלֶת מֵהֶם לַחֲלוּטִין וְנַעֲלִית מֵהֶם. עַל הִי נֶאֱמָר "אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת", בִּיטוּי מִן הַתְּפִילוֹת.

פִּי לַמַּעֲלָה מַעֲלָה מִבְּחִי נִפְלְאוֹת כַּמֵּ"שׁ עוֹשֶׂה פֶּלֶא.³⁴ שֶׁבְּחִי הַפֶּלֶא הוּא כַּעֲשִׂיהַ גְּשָׁמִיּוֹת אֲצִלוֹ יֵתִי.

כְּלוֹמֵר, נַעֲלָה מַעֲלָה מַעֲלָה גַם מִבְּחִינַת הַנִּפְלְאוֹת, כְּכַתוּב: "עוֹשֶׂה פֶּלֶא", שֶׁכֵּן בְּחִינַת הַפֶּלֶא הִיא בְּעֵינֵינוּ יִתְבָּרֵךְ כַּעֲשִׂיָה גְּשָׁמִית.

"אֲדוֹן" פִּירוּשׁוֹ שֶׁהוּא נַעֲלָה אֲפִילוֹ מִן הַנִּפְלְאוֹת עֲצָמָן; הַפֶּסוּק אֹמֵר שֶׁהוּא "עוֹשֶׂה פֶּלֶא", וְלִכֵּן הַפֶּלֶא הוּא רַק דָּבָר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה. מֵה שֶׁנֶּפְלָא בְּעֵינֵינוּ נֶחֱשָׁב בְּעֵינֵינוּ כַּמַּעֲשֵׂה עֲשִׂיָה פְּשׁוּט.

כִּי עֲנִין הַפֶּלֶא הִיא פְּלִיאָת הַתְּהוּוֹתֵי יֵשׁ מֵאֵין וְרָאשִׁית הַתְּהוּוֹתֵי הוּא בַּחֲכָמָה כַּמֵּ"שׁ וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא.³⁵

שֶׁהִי עֲנִינֵנוּ שֶׁל הַפֶּלֶא הוּא הַחֲדוּשׁ שֶׁבְּהַתְּהוּוֹתֵי יֵשׁ מֵאֵין, וְרָאשִׁית הַתְּהוּוֹתֵי הִיא בַּחֲכָמָה, כְּכַתוּב: "וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא".

הַפֶּלֶא הוּא עֲצָם הַבְּרִיאָה: הַתְּהוּוֹתֵי שֶׁל דָּבָר יֵשׁ מֵאֵין. הַבְּרִיאָה מִתְחִילָה בַּחֲכָמָה, הַנִּקּוּדָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַחֲכָמָה, שְׁעָלֶיהָ נֶאֱמָר שֶׁהִיא נִמְשַׁכֶּת "מֵאֵין".

11 וְכַתִּיב כּוֹלֵם בַּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ שֶׁהַחֲכָמָה נִחְשַׁבְתָּ אֲצִלוֹ כַּעֲשִׂיהַ גְּשָׁמִית שֶׁהִיא בְּחִי סוּף דְּרָגִין מִשְׁכָּל וּדְבוּר וּמִחְשַׁבָּה וּמַעֲשֵׂה וְכַךְ הַחֲכָמָה נִחְשַׁבְתָּ אֲצִלוֹ שֶׁהוּא יֵתִי לַמַּעֲלָה מִן הַחֲכָמָה וּמִרּוּמָם עַד אֵין קֶץ.

וְכַתוּב: "כּוֹלֵם בַּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ" — הַחֲכָמָה נִחְשַׁבְתָּ בְּעֵינֵינוּ כַּעֲשִׂיָה גְּשָׁמִית, שֶׁהִיא הַמַּדְרָגָה הָאַחֲרוֹנָה בְּסֹדֶר הַמַּדְרָגוֹת שֶׁל שְׁכָל, דִּיבוּר, מַחְשַׁבָּה וּמַעֲשֵׂה. כֵּךְ גַם הַחֲכָמָה נִחְשַׁבְתָּ בְּעֵינֵינוּ כַּעֲשִׂיָה, שֶׁהִי הוּא יִתְבָּרֵךְ לַמַּעֲלָה מִן הַחֲכָמָה וְנַעֲלָה עַד אֵין קֶץ.

הַפֶּסוּק "כּוֹלֵם בַּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ" מַצִּיג אֶת הַחֲכָמָה עֲצָמָה כַּמַּעֲשִׂיָה, הַנִּמּוּכָה שֶׁבְּכּוּחוֹת הַשְׁכָּל, הַדִּיבוּר, הַמַּחְשַׁבָּה וְהַמַּעֲשֵׂה. כֵּךְ גַם בְּעֵינֵי הִי הַחֲכָמָה הִיא כַּעֲשִׂיָה גְּשָׁמִית בְּלִבָּד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נַעֲלָה מִמֶּנָּה לֵאמֹר סוּף.

ולכן הם יהללך סלה תמיד בעילוי אחר עילוי בלי הפסק וכל זה בבחי' ושמך קדוש כי הודו של שמו על ארץ ושמים.³⁶

לכן הם "יהללך סלה" — הם מהללים אותך תמיד, [ועולים] ממדרגה למדרגה בלי הפסק. כל זה הוא בבחינת "ושמך קדוש", שכן הוד שמו הוא "על ארץ ושמים".

לכן ה"קדושים" מהללים אותו בלי גבול, ועולים ממדרגה למדרגה בלי הפסק: גבוה ככל שיגיעו, הוא נותר למעלה מהם. אולם כל שבחם מגיע רק לבחינת "ושמך קדוש" — לשמו, שהודו על ארץ ושמים.

כמ"ש כי ביה ה' צור עולמים³⁷ פי' ב"ה הוא שמו הוי"ה כי הוי"ה היא גי' ש"ה שהוי"ו מושך הוי"ד כו'.³⁸

כמו שכתוב: "כי ביה ה' צור עולמים". כלומר, "ביה" הוא שמו הוי", שכן האותיות ה"ו-ה הן גם י"ה, מפני שהוי"ו ממשיכה את הוי"ד וכו'.

הפסוק "כי ביה ה' צור עולמים" מובא כדי להראות שהעולמות תלויים בשמו של ה'. אדמו"ר הזקן מסביר ש"ה" כאן רומז לשם הוי' כולו, שכן הוי"ו היא המשכה של הוי"ד, ולכן גם האותיות הנותרות הן בבחינת י"ה.

12 וביו"ד נברא העוה"ב כנ"ל היינו עלמין סתימין דלא אתגליין עין לא ראתה³⁹ אלהים זולתך ובה"א נברא עוה"ז⁴⁰ היינו עלמין דאתגליין מה

וביו"ד נברא העולם הבא, כאמור לעיל; כלומר, העולמות הנסתרים שאינם מתגלים: "עין לא ראתה אלקים זולתך". ובה"א נברא העולם הזה; כלומר, העולמות המתגלים, מה ש

אדמו"ר הזקן ממשיך בפסוק על "י"ה": כפי שמלמדת הגמרא, העולם הבא נברא ביו"ד והעולם הזה בה"א. הוא מזהה את העולם הבא עם "העולמות הנסתרים", שמעבר לכל תפיסה, שעליהם נאמר "עין לא ראתה אלקים זולתך", ואת העולם הזה עם "העולמות המתגלים".

שהוא מושג ונתפס בהשגת הנבראים ואפי' ג"ע העליון נק' עלמא דאתגליי לגבי בחי' זו שהוא שם שהרי צדיקי' נהנים כו' אלא שלגבי עוה"ז השפל הגשמי נק' עוה"ב ג"ע העליון.

שנתפס ומוכן בהשגת הנבראים. אפילו גן עדן העליון נקרא "עולם מתגלה" ביחס לבחינה זו, שהרי שם "צדיקים נהנים" וכו'; אלא שרק ביחס לעולם הזה השפל והגשמי נקרא גן עדן העליון "העולם הבא".

"עולם מתגלה" הוא כל דרגה שהנבראים יכולים לתפוס. במובן זה גם גן עדן העליון נחשב מתגלה, שכן שם הצדיקים נהנים מזיו השכינה; הוא נקרא "העולם הבא" רק בהשוואה לעולם הגשמי והשפל שלנו.

אבל לגבי עולמות עליוני' נקרא בשם עוה"ז ועלמא דאתגליא מאחר שיש שם הנאה ותענוג הנשמות

אבל ביחס לעולמות העליונים הוא נקרא "העולם הזה" ו"עולם מתגלה", מכיוון שיש שם הנאה ותענוג לנשמות,

בהשוואה לעולמות העליונים, גן עדן העליון עצמו הוא "העולם הזה", עולם מתגלה, משום שהנשמות שם חוות הנאה ותענוג. כל דבר שנתפס ונהנים ממנו שייך למדרגת הגילוי.

משא"כ בחיי עלמין סתימין הוא מה שאינו מושג ונתפס כלל עין לא ראתה וכו' וכל בחיי הללו הם מבחינת שמו והודו של שמו כו'.

ואילו בחינת העולמות הנסתרים היא מה שאינו נתפס ומושג כלל: "עין לא ראתה" וכו'. וכל הבחינות האלה הן מבחינת שמו והודו של שמו כו'.

לעומת זאת, את העולמות הנסתרים אי אפשר לתפוס כלל, ועליהם נאמר "עין לא ראתה". ובכל זאת, גם העולמות הנסתרים וגם המתגלים נובעים רק משמו של ה' ומהודו שמו, ולא מעצמות.

אבל בא"ס ב"ה עצמו לא שייך כלל זה שהוא קדוש ומובדל מגדר עלמין לגמרי ולא שייך אפילו בחיי עלמין סתימין כו' ובחינת עלמין סתימין הם כעשיות גשמיות אצלו ית'.

אבל לגבי אין סוף ברוך הוא עצמו אין הדבר שייך כלל, שכן הוא קדוש ומובדל לגמרי מגדר העולמות, ואפילו בחינת העולמות הנסתרים אינה שייכת [אליו] וכו'. בחינת העולמות הנסתרים היא בעיניו כעשיית מעשים גשמיים, יתברך.

ה' עצמו, אין סוף, נמצא לגמרי מעבר לגדר העולמות, אפילו הנסתרים. בעיניו, גם העולמות הנסתרים הם כמעשים גשמיים בלבד, כפי שנאמר לעיל על חכמה.

13 וכמאמר אדון הנפלאות. וכמ"ש עושה פלא.⁴¹ ומה שקדושים בכל יום יהללך סלה הוא בבחי' ושמך קדוש בלבד והיינו כי משם נמשך קדושתם ומהללים להתכלל ולהבטל במקורם.

כמו באמירה "אדון הנפלאות", וכמו שכתוב: "עושה פלא". ואילו "קדושים בכל יום יהללך סלה" הוא רק בבחינת "ושמך קדוש"; כלומר, משם נמשכת קדושתם, והם מהללים כדי להיכלל ולהתבטל במקורם.

השבח של ה"קדושים" מגיע רק לבחינת "ושמך קדוש", מפני שממנה נמשכת קדושתם שלהם. בשבחם הם מביעים כמיהה להתעלות, להיכלל ולהתבטל במקור הזה.

אבל ישראל הם מקדשי שמך⁴² כי הנה באתעדל"ת תלוי⁴³ אתעדל"ע^{44, 45} להיות התלבשות א"ס ב"ה בחכמה וחסד להחיות ולהוות עלמין סתימין ועלמין דאתגליין והיינו אק"ב ממש הקב"ה מניח תפילין⁴⁶ כו'.

אבל ישראל הם "מקדשי שמך", שכן אתערותא דלעילא תלויה באתערותא דלתתא: שהאין סוף ברוך הוא יתלבש בחכמה ובחסד, כדי להחיות ולהוות את העולמות הנסתרים ואת העולמות הגלויים. וזהו "אשר קדשנו במצוותיו" — פשוטו כמשמעו: "הקדוש ברוך הוא מניח תפילין" וכו'.

ישראל, לעומת זאת, נקראים "מקדשי שמך", מפני שמעשי ישראל למטה מעוררים תגובה מלמעלה: אין סוף עצמו מתלבש בחכמה ובחסד כדי להחיות את כל העולמות, הנסתרים והגלויים. זהו פירוש "אשר קדשנו במצוותיו", וכן דברי חז"ל שהקדוש ברוך הוא עצמו מניח תפילין.

14 ועיי הנחת תפלין למטה מתעורר קדושה העליוני שלמעלי להיות שורה ומתלבש בתוך עלמין. וקדושה

זו היא מבחי"א וא"ס ב"ה בעצמו ובכבודו שלמעלה מגדר עלמין בחי"א אתה קדוש

על ידי הנחת תפלין למטה מתעוררת הקדושה העליונה שלמעלה, כדי שתשרה ותתלבש בתוך העולמות. קדושה זו היא מבחינת אור אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו, שלמעלה מגדר העולמות — בחינת "אתה קדוש",

כשיהודי מניח תפלין למטה, מתעוררת הקדושה העליונה לשרות בעולמות ולהיכנס לתוכם. קדושה זו נמשכת מאור אין סוף עצמו, שהוא למעלה מכל העולמות: בחינת "אתה קדוש", ולא רק "שמך קדוש".

שהוא אדון הנפלאות למעלה מעלה מבחינת פליאות חכמה שמאין תמצא⁴⁷ כי המצות הן הן רצונו ית' ובחי"א מדרגת הרצון הוא הגבה למעלה מאד מבחי"א חכמה.

שהוא "אדון הנפלאות", למעלה מעלה מבחינת נפלאות החכמה, ש"נמצאת מאין"; שהרי המצוות הן רצונו ממש, יתברך, ובחינת הרצון גבוהה מאוד, למעלה לאין ערוך מבחינת החכמה.

הדבר נמשך מ"אדון הנפלאות", שלמעלה אפילו מפלא החכמה, שנמצאת מאין. הסיבה היא שהמצוות הן רצונו ממש של ה', והרצון גבוה הרבה יותר מן החכמה.

15 ולכן הם מקדישי ומרוממים שמך שבהם ועל ידם נתעלה בחי"א שמו בקדושת אור א"ס ב"ה עצמו.

ולכן הם מקדשים ומרוממים את שמך, שכן בהם ועל ידם מתעלה בחינת שמו אל קדושת אור אין סוף עצמו, ברוך הוא.

לכן נאמר שישאל מקדשים ומרוממים את שם ה': באמצעותם ובאמצעות המצוות שלהם, בחינת שמו מתרוממת אל קדושת אור אין סוף עצמו. הם אינם מוסיפים קדושה לה'; הם ממשיכים את קדושתו שלו אל בחינת שמו, הקשורה לעולמות.

וזהו יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט⁴⁸ בעוה"ז מכל חיי עוה"ב⁴⁹ שהם מבחינת שמו ית' בלבד. אבל עיי המע"ט ממשיכים קדושת אור א"ס ב"ה בעצמו כנ"ל:

וזהו [פירוש] "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", שחיי העולם הבא הם מבחינת שמו יתברך בלבד; אבל באמצעות המעשים הטובים ממשיכים את קדושת אור אין סוף עצמו, ברוך הוא, כפי שהוסבר לעיל.

כך מתבאר מאמר המשנה ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא. העולם הבא הוא גילוי מבחינת שם ה' בלבד, ואילו המעשים הטובים ממשיכים את קדושת אור אין סוף עצמו.

קטע 4 • ו'16-23

לבושי הנפש

16 והנה מן המצות נעשה לבושים⁵⁰ לנפש כמ"ש בזוהר⁵¹ ע"פ ואברהם זקן בא בימים⁵² באינון יומין עילאין דאינון לבושין⁵³ כנ"ל.

והנה, מן המצוות נעשים לבושים לנפש, כמו שנאמר בזוהר על הפסוק "ואברהם זקן בא בימים": "באותם ימים עליונים, שהם לבושים", כנזכר לעיל.

גם המצוות יוצרות לבושים לנפש. הזוהר מפרש את הפסוק "ואברהם זקן בא בימים" כאומר שהוא בא עם "ימיו העליונים": ימי חייו של האדם נעשים לבושים לנפשו.

והיינו לפי שע"י המצות ממשיך אור מקיף מבחי" סובב כל עלמין לכן נעשה לבוש לנשמתו שתהיה נפשו צרורה בצרור החיים⁵⁴ את⁵⁵ ה' וכו'.

והטעם הוא שעל ידי המצוות ממשיכים אור מקיף מבחינת סובב כל עלמין; לכן הוא נעשה לבוש לנשמתו, כדי שנפשו תהיה "צרורה בצרור החיים את ה'" וכו'.

הטעם הוא שהמצווה ממשיכה אור מקיף מבחינת סובב כל עלמין, האור המקיף את כל העולמות. כמו לבוש, אור זה מקיף את הנשמה, כדי שתהיה "צרורה בצרור החיים את ה'".

אך הנה אמרו אפילו פושעי ישראל מלאים מצות⁵⁶ כרמון ומ"מ אין ממשיכין כלום.⁵⁷ אלא הענין הוא שהמשכת קדושה העליונה הוא ע"י שמחה של מצוה דוקא וכדכתיב תחת אשר לא עבדת⁵⁸ את ה' אלקיך בשמחה.

אך הרי אמרו שאפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון, ובכל זאת אינם ממשיכים כלום. אלא העניין הוא שהמשכת הקדושה העליונה נעשית דווקא על ידי שמחה של מצווה, כמו שכתוב: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה".

אך חז"ל אמרו שאפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון, ואף על פי כן אינם ממשיכים כלום. לכן מסיק אדמו"ר הזקן שהקדושה העליונה נמשכת דווקא כאשר מקיימים את המצוות בשמחה, ומצטט את דברי התוכחה: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה".

17 והשמחה היא מצד התבוננות מזה עצמו איך שהמצות הם בחינת אור א"ס ב"ה עצמו בחי' אדון הנפלאות וכו'.

והשמחה נובעת מהתבוננות בעצם הדבר: שהמצוות הן בחינת אור אין סוף עצמו, בחינת "אדון הנפלאות" וכו'.

שמחת המצווה נובעת מהתבוננות במהותה: אור אין סוף עצמו, "אדון הנפלאות", שלמעלה מכל העולמות. ההבנה הזאת היא שמשמחת את הלב.

ולזה ישמח לבו בקיום המצות אשר קדשנו במצותיו ממש והוא בחי' חמר חוריי' עתיק שהוא בחי' ענג העליון להתענג על ה' ממש.

ומשום כך לבו ישמח בקיום המצוות, [שהרי ה'] "קידשנו במצותיו" ממש. זוהי בחינת "חמר חוריי' עתיק", שהיא בחינת התענוג העליון: להתענג על ה' ממש.

שמחה זו היא "חמר חוריי' עתיק" שהוזכר קודם, וכאן אדמו"ר הזקן מזהה אותו עם התענוג העליון: תענוג ב' עצמו. בקיום המצוות האדם חש שה' "קידשנו במצותיו" ממש, כפשוטו.

אך צריך לעורר מתחלה בנפשו בחי' יין אדום ויין המשכר שהוא בחי' גבורות קדושות כדי לאתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא שאז יתענגו על ה' בתענוג המשכת אוא"ס ב"ה

אך תחילה עליו לעורר בנפשו את בחינת היין האדום והיין המשכר, שהיא בחינת גבורות קדושות, כדי להפוך את החושך לאור ואת המר למתוק; ואז יתענגו על ה' בתענוג שבהמשכת אור אין סוף.

אולם לפני השמחה הזאת, על האדם לעורר תחילה את בחינת היין האדום והמשכר: הגבורות הקדושות, כלומר מרירות על ריחוקו מה'. הדבר הופך את החושך לאור ואת המר למתוק, וכך נעשה שלם התענוג שבהמשכת אור אין סוף.

כי התענוג הוא שייך אחר מילוי הרצון שכשנתמלא רצונו וחפצו מה שהיה חושק ומתאוה אז יתענג שהרי התענוג שייך לאחר מילוי הרצון: כאשר רצונו וחפצו מתמלאים, במה שהיה חושק ומתאוה אליו, אז הוא מתענג,

הטעם לכך נעוץ בכלל הנוגע לנפש: התענוג בא לאחר שהרצון מתמלא. האדם מתענג כשהוא משיג את הדבר שאליו השתוקק וכמה.

משא"כ אם לא היה לו תשוקה כ"כ אין התענוג אצלו כ"כ גם בהיות אצלו הדבר ההוא ולכן צריך לעורר תחלה בחינת גבורות על הירידה אשר רחוק מה' בתכלית.

ואילו אם לא השתוקק כל כך, גם כאשר הדבר נמצא ברשותו אין תענוגו גדול כל כך. לכן עליו לעורר תחילה את בחינת הגבורות על הירידה, [על] היותו רחוק מה' בתכלית.

בלי השתוקקות חזקה, גם השגת הדבר מביאה תענוג מועט. לכן על האדם לחוש תחילה את הכאב שבירידה למצב של ריחוק מוחלט מה', כדי ששמחת המצווה, כשיגיע אליה, תמלא השתוקקות אמיתית.

18 ובפרט כאשר יהי' ממארי דחושבנא מן המעשים ודבורים והמחשבות אשר לא לה' המה. וישוב אל⁵⁹ ה' וירחמהו וכמאמר אלהי עולם ברחמיך הרבים כו'

ובייחוד כאשר הוא מ"בעלי חשבון" על המעשים, הדיבורים והמחשבות שלא היו לה'. "וישוב אל ה' וירחמהו", וכמו שאומרים: "אלוקי עולם, ברחמיך הרבים" וכו',

המרירות עמוקה במיוחד אצל מי שעורך חשבון נפש על כל המעשים, הדיבורים והמחשבות שלו שלא היו לה'. אז הוא שב אל ה', אשר "ירחמהו", כפי שאנו מתפללים: "אלוקי עולם, ברחמיך הרבים".

וכמ"ש במ"א ואזי תהי שמחת הנפש בקיום המצות ביתר שאת כי כל שתגדל התשוק' והצמאון מחמת ריחוק מקום מצד הגוף כך תגדל שמחת הנפש מצד המשכ' אוא"ס ב"ה בקיום המצות והתענגו על ה' במילוי רצונה וחפצה

כפי שמוסבר במקום אחר. ואז שמחת הנפש בקיום המצוות תהיה "ביתר שאת": ככל שיגדלו הכמיהה והצמאון מחמת הריחוק שיוצר הגוף, כך תגדל שמחת הנפש מכך שבקיום המצוות נמשך אור אין סוף ברוך הוא, ומכך שהיא מתענגת על ה' במילוי רצונה וחפצה.

לאחר מכן שמחתו בקיום המצוות גדולה עוד יותר: ככל שהצמאון שנוצר בשל ריחוק הגוף מה' עמוק יותר, כך גדלה שמחת הנפש מהמשכת אור אין סוף באמצעות המצווה. הנפש מתענגת על ה' משום שרצונה וחפצה שלה באו על סיפוקם.

וז"ש זאת נחמתי בעניי⁶⁰ כי אמרתך חייתני וכמאמר כי הם חיינו ואורך ימינו כו' ואין לערב שמחת הנפש בעצבון הגוף⁶¹ וכו'.

וזהו שנאמר: "זאת נחמתי בעניי, כי אמרתך חייתני", וכפי שאומרים: "כי הם חיינו ואורך ימינו" וכו'. ואין לערב את שמחת הנפש בעצבון הגוף וכו'.

זהו פירוש הפסוק "זאת נחמתי בעניי, כי אמרתך חייתני": דבר ה' שבמצוות הוא חיי הנפש, כפי שאנו אומרים בתפילה: "כי הם חיינו ואורך ימינו". המרירות שייכת לגוף, ואין לערב אותה בשמחת הנפש.

אך כדי להוציא בחי' יין הנ"ל צריך לשית עצות בנפשו להיות בבחינת ונפשי כעפר לכל תהיה⁶² מן הרגליות וכו'. ועל ידי דריכה ברגלים בגת שהיא בחינת לב נשבר ונדכה⁶³ כו'.

אך כדי להפיק את בחינת היין הנזכרת לעיל, עליו להיוועץ בנפשו כיצד להגיע לבחינת "ונפשי כעפר לכל תהיה" — כמו הגפנים הנמוכות, הרגליות, וכו'; וכן באמצעות הדריכה ברגליים בגת, שהיא בחינת לב נשבר ונדכה וכו'.

כדי להפיק את היין הזה, אדם צריך לעבוד על עצמו ולהגיע לענווה של "ונפשי כעפר לכל תהיה", בדומה לגפנים הנמוכות. הוא זקוק גם לדריכה בגת, המבטאת לב נשבר ונדכה.

19 והנה כנגד ב' בחינות יין הנ"ל כך נמשך ב' בחינת לבושינ. וזהו כבס ביין לבושו⁶⁴ שיהיו לבושי המצות מכובסים עד"מ כמו בגד המכובס מן הלכלוך כך הנה אפי' פושעי ישראל⁶⁵ מלאים מצות⁶⁶ כו'.

והנה, כנגד שתי בחינות היין שהוזכרו לעיל, נמשכות שתי בחינות של לבושים. זהו [פירוש] "כיבס ביין לבושו": שלבושי המצוות יהיו מכובסים, על דרך משל, כמו בגד שכובס מן הלכלוך. כך גם, אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות וכו'.

שני סוגי היין יוצרים שני סוגי לבושים, וזהו פירוש "כיבס ביין לבושו". הלבושים הנוצרים מן המצוות צריכים להיות מכובסים ונקיים, כמו בגד שכובס מן הלכלוך; שהרי אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות, ואף על פי כן, כפי שמוסבר בפסקה הבאה, לבושיהם נותרים מלוכלכים.

20 ואעפ"כ את פושעי נמנו שלבושי המצות שלהם הם מלבושי בלבושים צואים שלהם משא"כ ע"י בחי' יין ושמחה של מצוה נעשה בחי' כבוס לבוש והתפשטות מלבושי שבנוגה להתענג על ה' לבדו.

ובכל זאת הם "נמנו עם הפושעים", שכן לבושי המצות שלהם עטופים בלבושיהם הצואים. לעומת זאת, באמצעות בחינת היין והשמחה של מצוה, מתרחשת בחינה של כיבוס הלבוש והסרת הלבושים שבנוגה, כדי להתענג על ה' לבדו.

גם עם כל המצוות שלהם, אנשים כאלה "נמנים עם הפושעים", משום שלבושי המצוות שלהם עטופים בלבושיהם הצואים. יין השמחה של מצווה מכבס את הלבוש ומסיר את לבושי נוגה, התחום שבו הטוב והרע מעורבים זה בזה, כך שהאדם מתענג על ה' לבדו.

וע"י בחי' דם ענבים⁶⁷ הוא בחי' יין אדום שהוא ענין התגברות הנפש לאהפכא חשוכא לנהורא⁶⁸ והמרירות על ריחוקו מאור פני ה' ונק' דם לפי שצריך יגיעת הנפש ויגיעת בשר בנפשו דמו.

ובאמצעות בחינת "דם ענבים", שהיא בחינת יין אדום, כלומר התגברות הנפש [על עצמה] כדי להפוך חושך לאור, והמרירות על ריחוקה מאור פני ה'. הוא נקרא "דם" מפני שהוא דורש יגיעת הנפש ויגיעת הגוף, את הנפש ואת דמו.

"דם ענבים", מסוף הפסוק, הוא היין האדום: מאבקה של הנפש להפוך חושך לאור, ומרירותה על ריחוקה מאור פני ה'. הוא נקרא "דם" משום שהוא דורש יגיעת הנפש והגוף, כאילו האדם מוסר את חייו ממש.

אך מ"מ נק' דם ענבים בחי' יין שצ"ל ע"י בחי' שמחה שהיא בחי' התבוננות מצד גדולת ה' א"ס ב"ה וישוב אל⁶⁹ ה' וירחמהו.⁷⁰

אף על פי כן, הוא נקרא "דם ענבים", בחינת יין, משום שהוא צריך לבוא באמצעות בחינת השמחה, שהיא בחינת ההתבוננות בגדולת ה', אין סוף, ברוך הוא: "וישוב אל ה' וירחמהו".

ובכל זאת, הוא עדיין נקרא "דם ענבים", מעין יין, משום שגם הוא צריך לבוא מתוך שמחה, באמצעות התבוננות בגדולתו האינסופית של ה'. הפסוק "וישוב אל ה' וירחמהו" מתאר את השיבה הזאת, שהפסקה הבאה מסבירה.

21 וירחמהו דייקא דהיינו על ניצוץ אלהי שבו איך ירד פלאים מטה מטה כמ"ש במ"א ועי"ז נעשה בחי' סותו^{71, 72}

"וירחמהו" דווקא — כלומר, על ניצוץ האלוהות שבו, לראות כיצד ירד פלאים מטה מטה, כפי שנתבאר במקום אחר. ועל ידי כך נעשית בחינת "סותו", לבושו.

"וירחמהו" מתייחס דווקא לניצוץ האלוהות שבאדם, שירד פלאים למטה כל כך. מתוך רחמים אלה נוצרת הבחינה שהפסוק מכנה "סותו", לבושו.

פיי סותו מלשון מסוה^{73, 74, 75} הוא כסוי הראש והפנים שיש ב' בחינות לכושין⁷⁶ לכוש הגוף ע"ד משל ולכוש הראש והפנים ע"ד משל.

כלומר, "סותו" קשור למילה "מסוה", שהיא כיסוי לראש ולפנים. שהרי יש שתי בחינות של לכושים: לכוש הגוף, בדרך משל, ולכוש הראש והפנים, בדרך משל.

אדמו"ר הזקן דורש את "סותו" כקשור ל"מסוה" — הכיסוי שמשה שם על פניו — ולכן הוא כיסוי לראש ולפנים. לנשמה יש, כביכול, שני סוגי לכושים: אחד ל"גוף" שלה ואחד ל"ראש ולפנים" שלה.

22 והנה ע"י בחיי יין המשמח נמשך בחיי לכוש לבחיי הגוף של הנפש שהוא בחיי לכושי מדות הנפש אהבה ויראה כו'

כעת, באמצעות הבחינה של "יין המשמח", נמשכת בחינה של לכוש לבחינת הגוף של הנפש, שהיא בחינת לכושי המדות של הנפש — אהבה ויראה וכו';

"יין המשמח", שמחת המצווה, יוצר לכוש ל"גוף" הנפש, כלומר לרגשותיה. אלה הם לכושי אהבה ויראה של הנפש.

אבל ע"י בחיי דם ענבים נמשך לכוש לבחיי הראש והפנים של הנפש והוא בחיי ראייה ושמיעה.

אבל באמצעות הבחינה של "דם ענבים", נמשך לכוש לבחינת הראש והפנים של הנפש, שהיא בחינת ראייה ושמיעה.

"דם ענבים", ההתמודדות המרה של השיבה בתשובה, יוצר לכוש נעלה יותר ל"ראש ולפנים" של הנפש — לראייה ולשמיעה שבה. הפסקה הבאה מסבירה מדוע לכוש זה נעלה יותר.

23 וכמ"ש הביטו אליו ונהרו⁷⁷ וגו'. וכי אפשר להסתכל בשכינה כו' אלא היינו לאסתכלא ביקרא דמלכא כו'

כמו שנאמר: "הביטו אליו ונהרו" וגו'. וכי אפשר להסתכל בשכינה? אלא הכוונה היא "להסתכל בכבוד המלך" וכו'.

הפסוק "הביטו אליו ונהרו" עוסק בראיית ה', שהיא בחינה של "ראש ופנים". מכיוון שאי אפשר להסתכל בשכינה ממש, מסביר אדמו"ר הזקן שהכוונה היא להסתכל "בכבוד המלך".

והענין כמאמר רז"ל במקום שבע"ת עומדים^{78, 79} כו' כי צדיקים גמורים ע"י שמחה של מצוה והתענגם על ה' ממשיכים ענג העליון מלמעלה למטה

והענין הוא כדברי חז"ל: "במקום שבעלי תשובה עומדים" וכו'. הצדיקים הגמורים, באמצעות השמחה של מצווה והתענוג שלהם בה', ממשיכים את התענוג העליון מלמעלה למטה,

חז"ל לימדו שבעלי תשובה עומדים במקום שאפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו. הצדיקים הגמורים עובדים את ה' מתוך שמחה של מצווה ומתוך התענוג שלהם בה', וכך ממשיכים את התענוג העליון מלמעלה למטה.

אבל הבעל תשובה ע"י התגברותו על הרע שבנפשו במסירת נפש היא בבחי' הסתלקות מלמטה למעלה כדרך הגבורות ורשפי אש⁸⁰ כו'. ולכן נעשה לבוש לנשמתו ג"כ למעלה על בחי' ראש הנ"ל:

ואילו בעל התשובה, באמצעות התגברותו על הרע שבנפשו במסירות נפש, נמצא בבחינה של עלייה מלמטה למעלה, בדומה לגבורות ול"רשפי אש" וכו'. לכן נעשה לנשמתו לבוש גם למעלה, על גבי כחינת הראש הנזכרת לעיל.

בעל התשובה, לעומת זאת, מתגבר על הרע שבנפשו במסירות נפש; עבודתו היא עלייה מלמטה למעלה, בדומה לגבורות ול"רשפי אש" המתפרצים כלפי מעלה. לכן גם נשמתו מקבלת לבוש במקום גבוה יותר, עבור ה"ראש" שלה.

קטע 5 • 241-26

שלמות האדם

24 והנה זהו כל עבודתנו בקיום המצות⁸¹ בזמן הזה להמשיך לנפש שתתעלה בעילוי אחר עילוי לאור באור א"ס ב"ה ותהיה הנפש צרורה⁸² כו'.

והנה, זוהי כל עבודתנו בקיום המצוות בזמן הזה: להמשיך [אור] לנפש, כדי שתעלה מעלייה לעלייה, תואר באור אין סוף, ברוך הוא, והנפש תהיה "צרורה" וכו'.

בזמן הזה, כל מטרת קיום המצוות היא להעלות את הנפש מדרגה לדרגה, כדי שתאיר באור אין סוף ותהיה "צרורה בצרור החיים". העבודה שלנו כעת מועילה בעיקר לנפש עצמה.

אבל תכלית השלימות של ימות המשיח בקיום המצות ומעשה הקרבנות שיהיו הקרבנות כבשים ופרים וכו' ג"כ נכללים ומתעלים בעילוי אחר עילוי באור א"ס ב"ה.

אבל השלמות העליונה של ימות המשיח, בקיום המצוות ובעשיית הקרבנות, היא שגם הקרבנות — כבשים ופרים וכו' — ייכללו ויתעלו מעלייה לעלייה באור אין סוף, ברוך הוא.

אבל בימות המשיח, שלמות המצוות והקרבנות תהיה בכך שגם בעלי החיים עצמם, הכבשים והפרים שמקריבים, ייכללו ויתעלו באור אין סוף. תפילה אינה יכולה להשיג זאת.

אך בזמן הגלות אי אפשר לנפש האדם להעלותם ולקשרם במקורם מאחר שהיא מקושרת בעצמה למטה.

אך בזמן הגלות אי אפשר לנפש האדם להעלות אותם ולקשרם למקורם, מאחר שהיא עצמה קשורה למטה.

בגלות האדם אינו יכול להעלות את בעלי החיים ולקשרם למקורם, מפני שנפשו שלו עדיין קשורה למטה.

אבל לימות המשיח שיקויים ונגלה כבוד⁸³ ה' וראו כל בשר וגו'. שנשמות ישראל יהיו במעלה אז יהיה זמן קיום המעשי והעלאת ניצוצות שנפלו אפילו הבהמות.⁸⁴

אבל בימות המשיח, כשיתקיים "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר" וגו', ונשמות ישראל יהיו במעלה — אז יהיה הזמן לקיום המעשה ולהעלאת הניצוצות שנפלו, אפילו אלה שבבהמות.

בימות המשיח, כש"ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר", נשמות ישראל יהיו במעלה גבוהה. אז יגיע זמן המעשה האמיתי, שבו יועלו גם ניצוצות הקדושה שנפלו לתוך בעלי החיים.

25 וכמו שהיה בתחלת בריאת העולם שקודם שנברא אדם הראשון נא' ואדם אין לעבד⁸⁵ את האדמה וגו'.

כך היה בראשית בריאת העולם: לפני שנברא האדם הראשון, נאמר: "ואדם אין לעבד את האדמה" וגו'.

אותו דפוס הופיע גם בבריאת העולם. לפני שנברא אדם, התורה אומרת: "ואדם אין לעבד את האדמה" — העולם היה חסר אדם שיעבוד בו את ה'.

ואח"כ נעשה אדם ויניחאו בג"ע לעבדה ולשמרה.⁸⁶ אלא שאח"כ⁸⁷ ויגרש את האדם^{88,89} וגו' כלומר שלא היה בכח אדם והוצרך לילך ולתקן נפשו.

לאחר מכן נברא האדם, וה' הניח אותו בגן עדן "לעבדה ולשמרה". אלא שלאחר מכן "ויגרש את האדם" וגו'; כלומר, הוא לא היה בבחינת אדם, והיה עליו לצאת ולתקן את נפשו.

האדם נברא והונח בגן עדן "לעבדה ולשמרה", אך לאחר החטא גורש משם. מכאן שעדיין לא היה באמת בדרגת אדם, והוא נאלץ לצאת ולתקן את נפשו.

26 ושלימות בחי' אדם הוא בזמן המשיח שנאמר עליו הנה ישכיל עבדי⁹⁰ ירום ונשא וגבה מאד מאד הוא

אותיות אד"ם.⁹¹

ושלמות בחינת אדם תהיה בימות המשיח, שעליו נאמר: "הנה ישכיל עבדי, ירום ונשא וגבה מאד". "מאוד" מורכב מאותיות "אדם".

דרגת אדם בשלמותה תושג רק בימות המשיח, שעליו אומר ישעיהו: "הנה ישכיל עבדי, ירום ונשא וגבה מאד". המילה "מאוד" מורכבת מאותיות אותיות כמו "אדם".

וכן ראשי תיבות אד"ם דו"ד משי"ח שבזמן ימות המשיח נשלם בחינת אדם ואזי הוא זמן היום לעשותם זמן קיום המצות בשלימות⁹² שיהיה הקרבת קרבנות כמצות רצונך.^{93,94}

וכן ראשי התיבות של "אדם" הם אדם, דוד, משיח. בימות המשיח תושלם בחינת אדם, ואז יהיה הזמן של "היום לעשותם" — הזמן שבו המצוות יתקיימו בשלמות, והקרבת קרבנות יוקרבו "כמצוות רצונך".

אותיות "אדם" מציינות גם את אדם, דוד ומשיח, ומראות שמה שהחל אצל אדם הראשון יושלם אצל משיח. אז יהיה הזמן האמיתי של "היום לעשותם", שבו המצוות יתקיימו בשלמות והקרבת קרבנות יוקרבו "כמצוות רצונך".

משא"כ בזמן הגלות אין עשיית המצו' כרצונך ממש אלא לעילוי הנפש שיתקן בחי' אדם שלא יהיה ואדם אין לעבד.

אבל בזמן הגלות, קיום המצוות אינו באמת "כמצוות רצונך", אלא [הוא] נועד להעלות את הנפש, כדי שתתקן את בחינת אדם ולא יתקיים עוד "ואדם אין לעבוד".

לעומת זאת, בגלות המצוות עדיין אינן נעשות באמת "כמצוות רצונך". פעולתן כעת היא להעלות את הנפש ולתקן את בחינת אדם, כדי שהעולם לא יהיה עוד במצב של "ואדם אין לעבוד".

אבל עיקר העבודה לעבדה ולשמרה הוא בימות המשיח דוקא. והתפלה שהיא בחי' נשיאת הנפש הוא כנגד הקרבנות

אבל עיקר העבודה של "לעבדה ולשמרה" שייך דווקא לימות המשיח. והתפילה, שהיא בחינת נשיאת הנפש, היא כנגד הקרבנות,

עיקר העבודה של "לעבדה ולשמרה" שייך לימות המשיח. התפילה, שהיא נשיאת הנפש, נקבעה כנגד הקרבנות.

אבל אינה בבחי' קרבנות ממש כי שם בחינת עליות כל העולמות בכלל ואפילו נפש הבהמה היורדת למטה לארץ.^{95,96}

אבל אין היא בבחינת קרבנות ממש, כי בקרבנות יש בחינה של עליית כל העולמות בכלל, ואפילו נפש הבהמה שיורדת למטה לארץ.

אבל התפילה אינה קרבן ממש, מפני שהקרבן קרבן מעלה את כל העולמות יחד, ובכללם אפילו נפש הבהמה שיורדת למטה לארץ. בכך מתבררת השאלה שהוצגה בתחילת המאמר.

קטע 6 • 271-30

עיר, עיר ובן

27 והנה על בחינת גפן ויין הנ"ל נאמר אסרי לגפן עירה⁹⁷ פי' שבימות המשיח שיושלם בחי' אדם אז יהיו כלל ישראל מתעלים במעלה העליונה שיהיה בבחי' גפן ויין המשמח בשמחה של מצוה

והנה על בחינת הגפן והיין שהוזכרו לעיל נאמר: "אוסרי לגפן עירה". פירוש, שבימות המשיח, כאשר תושלם בחינת אדם, יתעלו כלל ישראל למעלה העליונה ויהיו בבחינת גפן ויין המשמח בשמחה של מצווה;

אדמו"ר הזקן מיישם כעת את הגפן והיין בפסוק. בימות המשיח, כאשר תושלם בחינת אדם, יתעלה עם ישראל כולו למדרגת הגפן והיין המשמח — שמחה של מצווה.

וגם יהי אוסרי אוסר יו"ד שבחי יו"ד היא בחי' חכ' עילאה הוא אוסר ומקשר לבחי' גפן

וגם יהיה "אוסרי" — "אוסר" ויו"ד: בחינת היו"ד, שהיא בחינת חכמה עילאה, היא הקושרת ומחברת אל בחינת הגפן.

הוא דורש את "אוסרי" כ"אוסר" ויו"ד: היו"ד, הרומזת לחכמה עילאה, היא הקושרת ומחברת אל הגפן — עם ישראל בשמחתו.

(וענין החכמה הוא בחי' בטול שצ"ל בהשמח עמ"ש ע"פ ולא נחם אלקי דרך ארץ פלשתים⁹⁸ וע"פ ביום השמע"צ).⁹⁹ ועי"ז יהי בבחי' עירה.

(ענין החכמה הוא בחינת בטול, שצריך להיות בשמחה; ראו מה שנתבאר על הפסוק "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים" ועל הפסוק "ביום השמיני עצרת"). ועל ידי כך יהיו בבחינת "עירה".

בהערת אגב מסביר אדמו"ר הזקן שחכמה עניינה ביטול, שצריך ללוות את השמחה, ומפנה להסבירו על שני פסוקים אחרים. באמצעות הקישור הזה יגיע עם ישראל למדרגת "עירה", שתתבאר בהמשך.

כי הנה עירה סובל ב' פירושים לשון עיר פרא אדם ובחי' עיר אלהים. וביאור הדבר כי עיר פרא אדם יולד¹⁰⁰ כתי.

שכן "עירה" סובלת שתי משמעויות: "עיר פרא אדם", ובחינת עיר אלקים. וביאור העניין: כתוב "עיר פרא אדם יולד".

"עירה" יכולה להתפרש גם כ"עיר" במשמעות סייח, המזכירה את הפסוק באיוב "עיר פרא אדם יולד", וגם כ"עיר" במשמעות עיר, כמו "עיר אלקים". אדמו"ר הזקן מסביר כיצד משמעות אחת נעשית לחברתה.

פי' יולד היינו כשהמדוי' אצלו כתולדתו וטבעו שלא נהפכו אצלו לעמוד כנגד טבעו כי זהו עבודת האדם לעמוד נגד טבעו הקשה מפני אהבת ה' ויראתו.

"יולד" פירושו שמדותיו של האדם הן כפי שנולדו עמו וכפי טבעו, ולא השתנו עד שהן עומדות נגד טבעו; שהרי עבודת האדם היא לעמוד נגד טבעו הקשה מתוך אהבת ה' ויראתו.

"יולד" מתאר אדם שמדותיו עדיין כפי שהיו מלידתו, ופועלות לפי טבעו. עבודת ה' אמיתית היא לעמוד נגד טבעו הקשה מתוך אהבה ויראה לה.

משא"כ כשהטבע מסייע אין זו עבודה תמה ונקרא עיר פרא אדם אבל כשהוא מקושר בבחי' גפן בחי' יין היוצא מן הגפן ע"י דריכה ומן הרגליות וכי'

אך כאשר הטבע מסייע לו, אין זו עבודה שלמה, והוא נקרא "עיר פרא אדם". אבל כשהוא קשור לבחינת הגפן, לבחינת היין היוצא מן הגפן באמצעות דריכה ומן הגפנים הנמוכות וכי',

כאשר טבעו של אדם מסייע לו, עבודתו אינה שלמה, והוא עדיין בבחינת "עיר פרא". אבל כשהוא קשור לגפן, ליין הנסחט ממנה באמצעות הכנעה ולב נשבר, כפי שנתבאר לעיל, הוא משתנה.

כנ"ל אזי נעשה בחיי עירה עיר ה' שהוא בחיי עיר אלהינו כמו שאמרו רז"ל אימתי נקרא גדול כשהוא בעיר¹⁰¹ אלהינו¹⁰² וגוי.

כנ"ל, אזי נעשה בבחינת "עירה" — עיר ה', שהיא בחינת "עיר אלקינו", כמו שאמרו חז"ל: "אימתי נקרא גדול? כשהוא בעיר אלקינו" וכי.

אז הוא נעשה "עירה" במשמעות השנייה — "עירו", עיר ה'. חז"ל אומרים שה' נקרא גדול כשהוא "בעיר אלקינו"; האדם הנעשה לעיר זו הוא אפוא המקום שבו ה' נקרא גדול.

28 ולשרקה בני אתונו.¹⁰³ הנה שורקה היא זמורה רכה וילדה שענביה מועטים עדיין ומעט יין היוצא ממנה נקי שורקה נקודת שור"ק כי

"ולשרקה בני אתונו" — "ולבן האתון שלו, אל הגפן המובחרת". שורקה היא זמורה רכה וצעירה, שענביה עדיין מעטים, ומעט יין יוצא ממנה; היא נקראת שורקה על שם תנועת השורוק. שכן

אדמו"ר הזקן פונה לביטוי הבא, "ולבן האתון שלו, אל הגפן המובחרת". שורקה היא זמורה צעירה ורכה, שיש בה מעט ענבים ומעט יין, ושמה נקשר לתנועת השורוק.

הנה גפן הוא בחינת סגול וגם כל נקודת גפן הוא סגול וכדכתי' גפן ממצרים תסיע¹⁰⁴ וגוי כסו הרים צלה¹⁰⁵

הגפן היא בחינת סגול, וגם שתי התנועות שבמילה "גפן" הן סגול. וכך נאמר: "גפן ממצרים תסיע" וגוי, "כסו הרים צלה".

הגפן הבשלה מקבילה לתנועת הסגול, שכן שתי התנועות במילה "גפן" הן סגול. המזמור על הגפן ממצרים ממשיך: "כסו הרים צלה".

פיי צלה בחיי צל כמ"ש ה' צלך^{106, 107} דהיינו ישת חשך סתרו¹⁰⁸ והוא העולה למעלה ומכסה על בחיי הרים שהם האבות.

הביאור: "צלה" היא בחינת צל, כמו שנאמר: "ה' צלך", כלומר, "ישת חושך סתרו". זהו הדבר שעולה למעלה ומכסה על בחינת ההרים, שהם האבות.

"צלה" של הגפן היא בחינת "ה' צלך", כלומר, "ישת חושך סתרו" — בחינה אלוקית נסתרת. צל זה עולה למעלה מן ה"הרים", שהם האבות, ומכסה עליהם.

29 והנה האבות הם שלשה בחינת סגו"ל. וזהו בחי' גפן. אבל שורקה הוא בחי' נקודת השורק והשוריק יש בו גי' ג' נקודות¹⁰⁹ שבסגו"ל אלא שהם זה למטה מזה.

והנה האבות הם שלושה, בחינת סגול, וזהו בחינת גפן. אבל שורקה היא בחינת נקודת השורק; גם בשורק יש שלוש נקודות כמו בסגול, אלא שהן זו מתחת לזו.

שלושת האבות מקבילים לסגול, הניקוד שיש בו שלוש נקודות, ולכן גם לגפן, שניקודה הוא סגול. שורקה מקבילה לשורק, שגם בו יש שלוש נקודות, אך הן מסודרות זו מתחת לזו.

כך הנה שכשהאדם הוא בבחי' התקרבות והתלהבות בכח ג' נקודות ממטה למעלה ומלמעלה למטה והממוצע וכו' וכמ"ש במ"א אזי נקרא בחי' סגו"ל.

כך, כאשר אדם נמצא בבחינת התקרבות והתלהבות מכוח שלוש הנקודות — מלמטה למעלה, מלמעלה למטה, ובבחינה האמצעית וכו', כפי שהוסבר במקום אחר — הוא נקרא בחינת סגול.

אדם הקרוב לה' ולהוט בהתלהבות דומה לסגול. כמו האבות, עבודתו כוללת את שלוש התנועות: מלמטה למעלה, מלמעלה למטה, והדרך האמצעית שביניהן.

אבל כשהוא בבחינת ריחוק מקום אלא שהוא¹¹⁰ בבחי' הודאה כלומר שיודע שהוא רחוק¹¹¹ מה' ונעשה כפוף ומודה ואין ערב לכו לגשת¹¹² מפני ביטולו נקרא בחינת שוריק ושלש נקודות זו למטה מזו.

אבל כאשר הוא בבחינת ריחוק, אלא שהוא בבחינת הודאה — כלומר, הוא יודע שהוא רחוק מה', נעשה כפוף ומודה בכך, ולכו אינו מעז לגשת מפני ביטולו — הוא נקרא בחינת שורק, שלוש נקודות זו מתחת לזו.

אדם שמרגיש רחוק מה', אך מכיר בכך, כופף את עצמו בענווה ואינו מעז לגשת מפני ביטולו, דומה לשורק: אותן שלוש נקודות, אלא שכל אחת נמוכה מזו שלפניה.

כלומר שמשפיל עצמו מטה מטה להיות רחוק בעיניו להגיע לזה באומרו מי אנכי וכו' וע"י זה נעשה מבחי' אתונו בחי' בני בחי' בן וכמ"ש בנים אתם¹¹³ וגוי להיות כמו ברא כרעא דאבוה.¹¹⁴

כלומר, הוא משפיל את עצמו עוד ועוד, עד שבעיניו הוא רחוק מלהגיע לכך, באומרו: "מי אני" וכו'. ועל ידי כך, מבחינת "אתונו" נעשית בחינת "בן", בחינת בן, כמו שכתוב: "בנים אתם" וגוי — להיות כמו "בן כרעא דאבוה".

הוא משפיל את עצמו עוד ועוד, מרגיש שהקרבה לה' רחוקה ממנו מאוד ושואל: "מי אני?" דווקא על ידי כך, "אתונו" נעשית "בן": הוא מגיע לבחינת "בנים אתם" לה', כמו "בן כרעא דאבוה".

30 והנה התהפכות בחינות אלו נעשו ע"י כבס ביין¹¹⁵ וגוי כבס לשון עבר שתכלית השלימות של ימות

המשיח ושלמות בחינת אדם להיות בחי עירה ובחי בן הוא

והנה, הפיכת בחינות אלו נעשית באמצעות "כיבס ביין" וכו'. "כיבס" הוא בלשון עבר: השלמות העליונה של ימות המשיח, ושלמות בחינת אדם – להיות בכחינת עירה ובכחינת בן – באה

הפיכת ה"עיר" ל"עיר" וה"אתון" ל"בן" נעשית באמצעות "כיבס ביין". המילה "כיבס" נאמרה בלשון עבר: שלמות ימות המשיח תלויה בכיבוס שכבר נעשה.

ע"י שכבר כבס ביין הגלות שע"י עבודתנו בזמן הגלות לעורר את האהבה ושמחה של מצוה אתהפכא חשוכא לנהורא והוא תכלית של ימות המשיח כנ"ל:

מכך שכבר כיבס ביין הגלות: באמצעות עבודתנו בזמן הגלות, לעורר את האהבה ואת השמחה של מצוה, החושך נהפך לאור; וזו התכלית של ימות המשיח, כפי שנתבאר לעיל.

הכיבוס הזה נעשה כעת, בזמן הגלות: כשאנו מעוררים אהבה לה' ושמחה של מצוה, עבודתנו הופכת את החושך לאור. זוהי התכלית שמתקיימת בימות המשיח, כפי שנתבאר לאורך המאמר.

בעבודה

המאמר דורש מרירות ושמחה יחד, בסדר הנכון. תחילה אדם עורך חשבון נפש כן על מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו שלא היו לשם ה', מתוך ענווה ("ונפשי כעפר לכל תהיה") ולב נשבר. לאחר מכן הוא מתבונן בכך שכל מצווה היא רצונו של ה' עצמו, הממשיך את אור אין סוף שלו, ושמח ומתענג בה'. ככל שהכיסופים עמוקים יותר, כך גדלה השמחה; והעצב, השייך לגוף, אינו צריך להתערב בשמחת הנפש. מצוות שנעשות בדרך זו מכבסות כבר עכשיו, בגלות, את לבושי הנפש ומכינות לשלמות של ימות המשיח.

שאלות לשיחה

1. מדוע המאמר מדגיש שימות המשיח הם זמן של "עשייה" ולא של קבלת שכר?
2. אם התפילה מעלה את נפשו של האדם, מדוע הקרבנות מן החי נקראים "כמצות רצונך"?
3. כיצד אפשר לומר שישראל "מקדשים" את שם ה', אם הוא קדוש מצד עצמו?
4. מדוע מרירות ה"יין האדום" צריכה לבוא לפני שמחת ה"יין הלבן", וכיצד מונעים ממנה להפוך לעצב?
5. מה ההבדל בין עבודת ה' בבחינת סגול לעבודתו בבחינת שורוק, ומדוע השורוק הצנוע עושה את האדם ל"בן"?

הערות

פסקה 1

1 אסרי לגפן עירה

ההערה מפנה תחילה להערות המקור של הרבי, שנדפסו קודם לכן במהדורת קה"ת.

הערת קה"ת

ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. אוה"ת כרך ה תתרו, א. המאמר עם הגהות בכרך ו תתשכח, ב. תתשלו, ב. ובכרך ז תתתסח, ב. פלח הרמון בראשית קכה, א. המאמר הוא משנת תקס"ד. ראה ברשימת המאמרים שם עי שמה הערה 21. בענין המבואר בהמאמר מעלת מדרי' הצדיקים ומעלת עבודת הבע"ת ואהבה רבה ואהבה בתענוגים — ראה בקונטרס העבודה בסופו מכתב מדי' שבט תרצ"א, מכ"ק אדמו"ר מהור"י צ'צוקלה"ה. בלקו"ת בלק עד, א. נצבים נ, א. שה"ש יז, ב. כ, ד, ג. מציין לד"ה זה.

2 אסרי לגפן עירה

ברכת יעקב ליהודה: "אוסרי לגפן עירה... כיבס ביין לבושו וכדם ענבים סותה". המאמר כולו מבאר את הפסוק הזה, ביטוי אחר ביטוי.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אסְרִי לִגְפֶן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנִי אֶתְנֶנּוּ כֶּבֶס בִּיַּיִן לְבוֹשׁוֹ וּכְדָם־עֲנָבִים סוֹתָה: Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מט, יא.

3 מקרא זה נאמר לימות המשיח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תרגום אונקלוס ורש"י ע"פ עד כי יבא שילה.

4 עד כי יבא שילה

רש"י מסביר ש"עד כי יבא שילה" מתייחס למלך המשיח, שהמלכות שייכת לו, ומציין שאונקלוס מתרגם זאת באותו אופן. הערת קה"ת מפנה לכאן כתמיכה בקריאת הפסוק כעוסק בימות המשיח.

Rashi on Genesis 49:10-12 רש"י על בראשית מ"ט:י-י"ב

לא יסור שבט מיהודה. מדוד ואֵלֶּה, אֵלֶּה רָאשֵׁי גְלִיּוֹת שְׁבָכָל, שְׂרֻדִים אֶת הָעָם בְּשֶׁבֶט שְׁמֹנִים עַל פִּי הַמַּלְכוּת (בראשית רבה): ומחקק מבין רגליו. התלמידים, אֵלֶּה נְשִׂאֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: עד כי יבא שילה. מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁהַמַּלְכוּת שְׁלוֹ, וְכֵן תִּרְגְּמוּ אֲנִי. וּמִדְּרַשׁ אֲגִידָה שִׁילֹ - שִׁי לוֹ, שְׁנֶאֱמַר, יִכְיִלוּ שִׁי לְמוֹרָא (תהילים ע"ו): ולו יקחת עמים. אֲסַפֶּת הָעַמִּים, שֶׁהִיוּ עֲקָר הָיָא בְּסוּד, כְּמוֹ יַעֲקֹב (יחזקאל כ"ח), וּפְעָמִים שְׁנוּפְלֵת מִמֶּנּוּ, וְכֵּהָ אוֹתִיּוֹת מִשְׁמָשׁוֹת בְּלִשׁוֹן זֶה, וְהֵם נִקְרְאִים עֲקָר ...

לא יסור שבט מיהודה THE SCEPTRE SHALL NOT DEPART FROM BETWEEN HIS FEET — Even after the house of David ceases to reign. For this refers to the Chiefs of the Exile in Babylon who ruled having been appointed by (שבט) the government (Sanhedrin 5a; Horayot 11b) AND THE LAWGIVER FROM BETWEEN HIS FEET — This refers to the scholars of the Torah: the Princes of the Land of

Israel (as Hillel and his descendants who were Heads of ... Schools only and had

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain)

5 עד כי יבא שילה ולו יקחת עמים

הפסוק שלפניו: "לא יסור שבט מיהודה... עד כי יבא שילה ולו יקחת עמים". מכיוון ששילה הוא משיח, אדמו"ר חזקן קורא את הפסוק הבא כעוסק בימות המשיח.

Genesis 49:10 בראשית מ"ט:י

לֹא־יִסּוּר שֶׁבֶט מִיְּהוּדָה וּמַחֲקֵק מִבֵּין רְגְלָיו עַד כִּי־יָבֹא שִׁילָה וְלוֹ יִקְחֵת עַמִּים:

The sceptre shall not depart from Judah, Nor the ruler's staff from between his feet, As long as men come to Shiloh; And unto him shall the obedience of the peoples be

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 2

6 אין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד בלבד

שמואל אומר: "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד". אדמו"ר חזקן נעזר בדבריו כדי להראות שגם ימות המשיח נכללים בסדר העולם הזה.

Berakhot 34b:20-21 ברכות ל"ד ב:כ-כ"א

ופליגא דשמואל, דאמר שמואל: אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד. שנאמר: "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ". ואמר רבי חי'א בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים "עין לא ראתה אלקים וזלתה".

This is at variance with the opinion of Samuel who said : There is no difference between this world and the days of the Messiah, except the servitude of the heathen kingdoms alone ; as it is said, "For the poor shall never cease out of the land" (Deut. xv. 11). R. Hiyya b. Abba also said in the name of R. Johanan : Every prophet only prophesied for the penitent ; but as for the perfectly righteous, "No eye hath seen ... what G-d, and nobody but Thee, will work

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

Sanhedrin 91b:11-12 סנהדרין צ"א ב:י"א-י"ב

ולשמואל, דאמר: אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד גליות בלבד, לא קש'א: כאן במחנה צדיקים, כאן במחנה שכינה. רבא רמי: קתיב 'אני אמית ואני'ה', וקתיב 'מחצתי ואני ארפא'. אמר הקדוש ברוך הוא: מה שאני ממית - אני מחיה, והדר מה שמחצתי - ואני ארפא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar I, 139a זח"א קלט, א

הערת קה"ת

ברכות לד, ב. סנהדרין צא, ב. זח"א קלט, א.

7 אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד בלבד

הערת קה"ת מביאה את הקטע הזה בזהר לצד דברי הגמרא, כהוכחה לאותו רעיון.

Zohar, Toldot 4:30-9:73 ספר הזהר, תולדות ד':ל'-ט:ע"ג

Observe that Jacob knew that Esau was destined to ally himself to that tortuous serpent, and hence in all his dealings with him he conducted himself like another tortuous serpent, using all cunning devices; and so it was meet. The same idea was expressed by R. Simeon when, in expounding the verse, "And G-d created the great fishes, and every living creature that creepeth" (Gen. 1, 21), he said: 'The "great fishes" are symbolic of Jacob and Esau, and "every living creature that creepeth" symbolises all the intermediate ... grades.' Verily

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

8 היום לעשותם

"שמור את המצוה... אשר אנכי מצוך היום לעשותם". הביטוי "היום לעשותם" נעשה כינוי לזמן שבו מקיימים את המצוות.

Deuteronomy 7:11 דברים ז':יא

וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9 היום לעשותם ולא לקבל שכרן

רבי יהושע בן לוי דורש את הפסוק: "היום לעשותם, ולא למחר לעשותם; היום לעשותם, ולמחר לקבל שכרם". אדמו"ר הזקן כולל את ימות המשיח בתוך אותו "היום".

Eruvin 22a:5-6 עירובין כ"ב א:ה'-ו'

וְהֵינּוּ דְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דְקָתִיב "אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם" — וְלֹא לְמָחָר לַעֲשׂוֹתָם, "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם" — לְמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם. אָמַר רַבִּי חֲגִי, וְאֵיתִימָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי: מַאי דְקָתִיב "אֲרֹךְ אַפַּיִם"? "אֲרֹךְ אֶף" מְבַעֵי לְקָה!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 3

10 ועיקר היום לעשותם ותכלית השלימות של המעשה יהי בימות המשיח

הרבי מצטט שם את השורה הזאת ומפנה למאמר Vechacha 5637 שב-Toras Shmuel, וכן לרמב"ם בסוף הלכות תשובה, פרק 9, ובסוף הלכות מלכים, שמרמו לאותו רעיון. הוא מוסיף שהרמב"ם הולך לשיטתו, שלפיה ההבדל היחיד בין העולם הזה לימות המשיח הוא השעבוד למלכויות; עמדה זו חולקת על דברי חז"ל בשבת 151b.

הערת קה"ת

בקובץ ליובאוויטש שנה ב' חוברת ד' מציין על זה כ"ק אדמו"ר זי"ע בע' 58 בהערה 8 "ראה ד"ה וככה תרל"ז (תורת שמואל שער רביעי) פרק יז ואילך. וכן משמע גם ברמב"ם ה' תשובה סוף פ"ט וסוף הלכות מלכים, אבל הרמב"ם לשיטתו דאין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד דפליגא על מרז"ל דשבת (קנא, ב)."

11 לעבדה ולשמרה

"ויקח ה' את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כעבודת המצוות של אדם.

Genesis 2:15 בראשית ב':ט"ו

וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם וַיְנַחֵהוּ בְּגֶן־עֵדֶן לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, טו.

12 לעבדה זו מ"ע, ולשמרה זו מל"ת

אחד המקורות שמציינת הערת קה"ת לקריאת "לעבדה" כמצוות עשה ו"לשמרה" כמצוות לא תעשה.

Zohar I, 27a זח"א כז, א

Zohar III, 165b זח"ג קסה, ב

הערת קה"ת

ראה תרגום יונתן עה"פ. זח"א כז, א. ת"ז סוף תי נד. זח"ג קסה, ב. של"ה טז, א. ילקוט ראובני ואור החיים עה"פ.

13 לעבדה זו מצות עשה. ולשמרה זו מצות לי"ת

הערת קה"ת מונה את פירוש אור החיים על פסוק זה בין המקורות לקריאה זו.

Or HaChaim on Genesis 2:15 אור החיים על בראשית ב':ט"ו

14 ויגרש את האדם

"ויגרש את האדם" מגן עדן לאחר החטא, ובכך הסתיימה הקיום המושלם של "לעבדה ולשמרה".

Genesis 3:24 בראשית ג':כ"ד

וַיִּגְרֹשׁ אֶת־הָאָדָם וַיִּשְׁכַּן מִקְדָּם לְגֶן־עֵדֶן אֶת־הַכֶּרְכִּים וְאֶת־לֶהֱט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לִשְׁמֹר אֶת־דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים:

So He drove out the man; and He placed at the east of the garden of Eden the cherubim, and the flaming sword which

turned every way, to keep the way to the tree of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ג, כד.

15 שכמה מצוות התלוים בארץ דוקא

בקטע הזה, העוסק בשאלה מדוע המרגלים לא רצו להיכנס לארץ, נאמר שכמעט כל המצוות המעשיות תלויות דווקא בארץ ישראל, ובייחוד מצוות זרעים וקדשים.

הערת קה"ת

ראה רמב"ן ס"פ אחרי יח, כד. לקו"ת שלח לו, ג. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' ה.

16 כמעט ארבע הידות

ההערה מפנה לשם בקשר לנתון "כמעט ארבע ממשיות" מן המצוות.

הערת קה"ת

ראה מאמרי אדה"א קונטרסים ע' רסו הערה פ"ז.

פסקה 4

17 דלאורא התפלה במעלה העליונה יותר . ולמה יהי הקרבנות

במעלה העליונה . . כמצות רצונך

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

באזה"ת שמות כרך ז ע' ביתשפו מבאר "ייל התירוץ שעיי הקרבנות יש שני הדברים היינו העלאת נפש הבהמה גשמיות לשרשה וגם נה"ב שבאדם מתעלה ג"כ ע"י לשרשה במרכבה", ע"ש.

פסקה 5

18 ואהבת ככל נפשך

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך". בתפילה, פסוק זה שבקריאת שמע הוא שיאה של מסירות הנפש של הנשמה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 "וביום השבת שני כבשים": קרבן המוסף של שבת, המובא כאן כדוגמה לקרבן שמקריבים באמצעות הנפש הבהמית.

Numbers 28:9 במדבר כ"ח:ט

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כִבְשִׁים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פינחס כח, ט.

21 גפן ממצרים תסיע

"גפן ממצרים תסיע": בעל התהילים מתאר את עם ישראל כגפן שה' הוציא ממצרים ונטע.

Psalms 80:9 תהילים פ"ט

גִּפֶּן מִמִּצְרַיִם תְּסִיעַ תְּגַרֵּשׁ גּוֹיִם וְתַטְעֶנָּה:

Thou didst pluck up a vine out of Egypt; Thou didst drive out the nations, and didst plant it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פ, ט.

22 שְׁכַנְסִי נִמְשְׁלוּ לִגְפִן

ריש לקיש אומר: "אומה זו נמשלה לגפן": ענפיה הם בעלי הבתים, אשכולותיה הם תלמידי החכמים, עליה הם עמי הארץ וזמורותיה הם הריקים שבישראל.

Chullin 92a:11-12 חולין צ"ב א:יא-י"ב

רבי ירמיה בר אבא אמר גפן אלו ישראל וכן הוא אומר (תהלים פ, ט) גפן ממצרים תסיע שלשה שריגים אלו שלשה רגלים שישראל עולין בהן בכל שנה ושנה והיא כפורחת עלתה נצה הגיע זמנו של ישראל לפרות ולרבות וכן הוא אומר (שמות א, ז) ובני ישראל פרו וישרצו

עלתה נצה הגיע זמנו של ישראל ליגאל וכן הוא אומר (ישעיהו סג, ג) ויז נצחם על בגדי וכל מלבושי אנאלתי הבשילו אשכולותיה ענבים הגיע זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

Zohar I, 239b זח"א רלט, ב

הערת קה"ת

חולין צב, א. זח"א רלט, ב.

פסקה 6

23 לא היו מביאין מן הדליות אלא מן הרגליות

אור התורה, על מאמר זה, מציין שהמקור הוא המשנה בסוף פרק 8 של מנחות (משנה 6). בסדר התלמודי היא בפרק 9, בדף 86b.

הערת קה"ת

באזה"ת כאן ע' תתשכט מציין: "ספ"ח [מ"ו] דמנחות במשנה". ובגמ' מנחות (הוא פ"ט) פו, סע"ב במשנה.

24 לא היו מביאין מן הדליות אלא מן הרגליות

המשנה פוסקת שאין מביאים יין לנסכים מגפנים מודלות, אלא מגפנים נמוכות. מכאן מסיק אדמו"ר חוקן שהיין המשובח ביותר בא מן הענבים הקרובים ביותר לקרקע.

Menachot 86b:12 מנחות פ"ו ב:י"ב

אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים ולא ממה שנורע ביניהן ואם הביא כשר אין מביאין הליסטיון ואם הביא כשר אין מביאין ישן דברי רבי וחכמים מכשירין אין מביאין לא מתוק ולא מעושן ולא מבושל ואם הביא פסול ואין מביאין מן הדליות אלא מן הרגליות ומן

הכרמים העבודין

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

פסקה 7

25 נפשי כעפר לכל תהיה

מר בר רבינא סיים את תפילתו במילים: "אלקיי, שמור לשוני מרע... ותהא נפשי כעפר לכל". אדמו"ר חוקן לומד מכאן על הענווה המתאימה לגפנים הנמוכות.

Berakhot 17a:4 ברכות י"ז א:ד'

מִר בְּרִיָּה דְרַבִּינָא פִּי הָוָה מְסִיִּים צְלוּתִיה אָמַר הָכִי: "אֱלֹקֵי, נְצוֹר לְשׁוֹנִי מִרַע וּשְׁפֹתַי מִדְּבַר מְרָמָה, וְלִמְקָלֵי נַפְשִׁי תְדוּם, וְנַפְשִׁי כְעֶפֶר לְכָל תְּהִיָּה. פֶּתַח לִפִּי בְתוֹרַתְךָ, וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשִׁי. וְתַצִּילֵנִי מִפְּגַע רָע, מִיַּצַּר הָרַע, וּמֵאֲשֶׁה רָעָה, וּמִכָּל רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לְבָא בְעוֹלָם. וְכָל הַחוֹשִׁבִּים עָלַי רָעָה מִהֲרָה הִפֵּר עֲצָתָם וְקָלַקַּל מַחֲשַׁבוֹתָם. יְהִי לְרַצּוֹן אֲמָרֵי פִי וְהִגִּיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי וְגוֹאֲלִי".

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O my G-d ! Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks ... forth to come upon the world

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

ראה הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע באוה"ת פי שמות עי לא. באוה"ת תצוה כרך ח עי גיסח: "שבהם ועי נתעלה בחי שמן בקדושת אור א"ס עצמו".

32 וינוחו בו ישראל מקדשי שמך

באור התורה על פרשת כי תבוא יש הגהה על הקטע הזה, העוסק בישראל שהם "מקדשי שמך".

הערת קה"ת

באוה"ת פי תבוא עי תתשח יש הגה"ה לכאן.

33 כי קדוש אני וקדושתו למעלה מקדושתכם

"קדושים תהיו, כי קדוש אני ה' אלקיכם". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות שקדושתו של ה' אינה תלויה באיש.

Leviticus 19:2 ויקרא י"ט:ב'

דבר אל-כל-עדת בני-ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם:

Speak unto all the congregation of the children of Israel, and say unto them: Ye shall be holy; for I the L-RD your G-d am holy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Vayikra Rabbah 24:9 ויקרא רבה כ"ד:ט'

הערת קה"ת

ויקרא יט, ב. ויק"ר כד, ט.

פסקה 10

34 כמ"ש עושה פלא

מתוך שירת הים: "מי כמוך... נורא תהילות, עושה פלא". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "עושה" כך שהפלא נחשב אצל ה' כמעשה פשוט של עשייה.

Exodus 15:11 שמות ט"ו:יא

מי-כמכה באלם Havayah מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא:

Who is like unto Thee, O L-RD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טו, יא.

35 והחכמה מאין תמצא

מילולית: "היכן תימצא החכמה?". החסידות מפרשת זאת כך: "החכמה נמצאת מן האין". כאן הדבר מלמד שחכמה היא השלב הראשון של הבריאה יש מאין.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, יב.

26 לב נשבר ונדכה

הקטע הזה מסביר את משמעותו של לב נשבר ונדכה: האדם מתבונן עד כמה מגיעים האגו והגסות שלו, עד שהוא מכניע את עצמו ומשפיל את נפשו כעפר. דברי דוד "לב נשבר ונדכה, אלקים לא תבוה" מתייחסים להכנעה הזאת, הנוצרת מתוך התבוננות ומאמץ, ולא מתוך טבעה של הנפש.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת ר"ה סב, א. אוה"ת חקת עי תתל.

27 לב נשבר ונדכה

"לב נשבר ונדכה, אלקים, לא תבוה". כאן "דריכת הענבים בנת" היא הלחץ המגלה את האהבה המסותרת שבנפש.

Psalms 51:19 תהילים נ"א:י"ט

זכחי אלקים רוח נשברה לב-נשבר ונדכה אלקים לא תבוה:

The sacrifices of G-d are a broken spirit; a broken and a contrite heart, O G-d, Thou wilt not despise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 נכנס יין יצא סוד

ההערה מציינת שמקורו של מאמר זה כבר הובא בעמ' 44b של Ohr, בפרשת Vayigash. שם מסביר אדמו"ר הזקן שה"סוד" הוא האהבה הנסתר, והיא יוצאת אל הגילוי באמצעות התבוננות, המכונה "יין" – יינה של תורה.

הערת קה"ת

נסמן לעיל מד, ב.

29 נכנס יין יצא סוד

"יין" בגימטריה שבעים, ו"סוד" בגימטריה שבעים: "נכנס יין, יצא סוד". אדמו"ר הזקן מסביר מדוע היין מגלה את מה שהיה נסתר.

Eruvin 65a:19-20 עירובין ס"ה א:י"ט-כ'

אמר רבי חייא: כל המתנישב ביינו – יש בו דעת שבועים וקנים. "יין" ניתן בשבועים אותיות, ו"סוד" ניתן בשבועים אותיות. נכנס יין – יצא סוד. אמר רבי חנין: לא נברא יין אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים, שנאמר: "תנו שכר לאובד וגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

30 נכנס יין יצא סוד

אותו מאמר, "נכנס יין, יצא סוד", מופיע במקום נוסף בתלמוד.

Sanhedrin 38a:3-4 סנהדרין ל"ח א:ג-ד'

אמר להם בניי, קוצים אתם מטילין לי בעיניי? אמר לו רבי חייא: רבי, אל ירע בעיניך. "יין" ניתן בשבועים אותיות, ו"סוד" ניתן בשבועים אותיות. נכנס יין – יצא סוד. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, ואמרי לה אמר רב חסדא: דרש מרי בר מר, מאי דכתיב: "וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלקינו"? משום דצדיק ה' – "וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו"? אין, צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהקדים גלות צדקהו ועוד גלות יבנה...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 9

31 וינוחו בו ישראל

ההערה מפנה להערה של הרבי באור התורה על שמות. באור התורה על תצוה מובאים דברי פסקה 15: "בהם ועל ידם מתעלה בחינת ... בקדושת אור אין סוף עצמו", ושם מופיעה המילה "שמך" במקום "שמו" שבמאמר זה.

הערת קה"ת

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסוקה 16

50 והנה מן המצות נעשה לבושים

אור התורה על כי תבוא מפנה לקטע זה ולמאמר תורה ציווה, שנדפס עם הגהות באור התורה על ברכה. נאמר שם: "עיינ במאמר תורה ציווה שלא נדפס בלקוטי תורה. 'לבוש מלכות': עיין מה שנתבאר על 'ויעבור', שהתעטף כשליח ציבור".

הערת קה"ת

באוה"ת פ' תבוא ע' תתשח מציין לכאן. ולד"ה תורה צוה (שנדפס בסה"מ תקס"ו ע' שסז ועם הגהות באוה"ת ברכה ע' איתתנו). "עיינ בד"ה תורה צוה שלא נדפס בלקוטי", לבוש מלכות ע"פ ויעבור שנתעטף כש"ץ".

51 כמ"ש בוהר

המאמר מסביר את "ואברהם זקן בא בימים" יחד עם "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". הוא מצטט את אותו זוהר: ארי למי שמעט את ימיו למעלה, כי כשעתיד להתלבש באותם הימים, היום שפגם בו חסר מלבושו.

הערת קה"ת

ח"א רכד, א. ראה לעיל טז, א ובמ"מ לשם.

52 ואברהם זקן בא בימים

"ואברהם זקן בא בימים". זוהר מפרש את "בא בימים" כאילו אברהם בא עם ימי חייו כלבושים.

Genesis 24:1 בראשית כ"ד:א'

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בְיָמָיו וְה' בֵּרַךְ אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל:

And Abraham was old, well stricken in age; and the L-RD had blessed Abraham in all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 באינן יומין עילאין דאינן לבושים

קטע זוהר שמציין בהערת קה"ת בנוגע ל"ימים העליונים, שהם לבושים" של הנשמה.

Zohar, Vayechi 32:294-303 ספר זוהר, ויחי ל"ב:רצ"ד-ש"ג

54 נפשו צרורה בצרור החיים

אור התורה מפרש בהרחבה את "בצרור החיים" כ"בארצות החיים", הארץ העליונה, בינה, שבה מאירים החיים הנמשכים מעתיקא קדישא; אלה הם חיי ז"א, חיי עולם". הוא מפנה גם לביאור על "ועשית בגדי קודש".

הערת קה"ת

באוה"ת פ' תבא שם "בצרור החיים בארצות החיים ארץ עילאה בינה ששם מאיר החיים מע"ק שהם חיי ז"א חיי עולם ועמ"ש ע"פ ועשית בגדי קודש".

55 צרורה בצרור החיים את ה'

ברכת אביגיל לדוד: "ותיה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך". כאן מתואר שהנשמה מלוכשת כלבוש המצוות.

I Samuel 25:29 שמואל א כ"ה:כ"ט

וַיָּקָם אָדָם לְרִדְפָּה וּלְבָקָשׁ אֶת־נַפְשָׁהּ וְהִיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנֶי צְרוּרָה בְּצֻרוֹר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְאֵת נֶפֶשׁ אִיְיָךְ יִקְלָעָנָה בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלָע:

44 באתעדל"ת תלוי אתעדל"ע

קטע נוסף בוהר שהערת קה"ת מביאה כמקור לאותו עיקרון.

Zohar, Vayechi 53:517-528 ספר זוהר, ויחי נ"ג:תק"יז-תקכ"ח

45 באתעדל"ת תלוי אתעדל"ע

קטע נוסף בוהר שהערת קה"ת מביאה כמקור לאותו עיקרון.

Zohar, Vayechi 69:714-723 ספר זוהר, ויחי ס"ט:תשי"ד-תשכ"ג

46 הקב"ה מניח תפילין

הגמרא שואלת: "מנין לנו שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין?" אדמו"ר הזקן מפרש זאת כ"התלבשותו" של ה' בעולמות, הגעשית על ידי המצוות שישארל מקיימים למטה.

Berakhot 6a:17-18 ברכות ו' א:י"ז-י"ח

אָמַר רַבִּי אֲבִין בְּרַב אֲדָא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מַנִּין שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנִיחַ תְּפִלִּין שְׁנֵאמַר: "נִשְׁבַּע ה' בְּיָמִינוּ וּבְזְרוּעַ אֲוִי". "בְּיָמִינוּ" — זו תוֹרָה, שְׁנֵאמַר: "מִיָּמִינוּ אֵשׁ דָּת לְמוֹ", "וּבְזְרוּעַ אֲוִי" — אֵלּוּ תְּפִלִּין, שְׁנֵאמַר: "ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן".

Rab Abin b. Rab Adda said in the name of R. Isaac : Whence is it that the Holy One, blessed be He, lays Tefillin ? As it is said, "The L-rd hath sworn by His right hand, and by the arm of His strength" (Is. Ixii. 8). "By His right hand" means Torah ; as it is said, "At His right hand was a fiery law unto them" (Deut. xxxiii. 2); "by the arm of His strength" means ... Tefillin, as it is said, "The L-rd will give strength unto

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ו, א. וראה לעיל לד, ד.

פסוקה 14

47 שמאין תמצא

קראו זאת כך: "חכמה נמצאת מן האין": חכמה היא הפלא הראשון שבבריאה, והמצוות, כרצון ה', נעלות ממנה.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכֵמָה מֵאֵין תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 15

48 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ד, יז.

49 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב

"יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". אדמו"ר הזקן מסביר זאת כאמצעות ההבדל בין שם ה' לבין עצמותו.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:י"ז

הוא ה"ה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

60 זאת נחמתי בעניי

”זאת נחמתי בעניי, כי אמרתך חייתני.” כאן העני הוא המרירות שבאה מן הגוף, והנחמה היא החיות שהנשמה מקבלת מדבר ה' שבמצוות.

Psalms 119:50 תהילים קי"ט:

זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חייתני:

This is my comfort in my affliction, that Thy word hath quickened me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיט, נ. בתורת חיים פי ויחי רלו, ב: פי בעניי ריבוי המרירות שמצד הגוף הנקי עוני כו' זאת נחמתי כי אמרת ה' במעשה המצות הוא חיות ומזון הנפש.

61 ואין לערב שמחת הנפש בעצבון הגוף

בתניא שם מובחן הכיוון מן העצבות: העצבות אינה מצד הקדושה, ואף הדאגה על החטאים מקומה בזמן הורידוי, ולא בזמן התפילה ולימוד התורה, שצריכים להיעשות בשמחה. מעלת הכיוון היא השמחה שבאה אחריו, ולכן אין לערב את שמחת הנפש בעצבות הגוף.

Tanya, Likkutei Amarim 31:13 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ל"א:י"ג

ואף שהגוף עומד בשיקוצו ותיעובו, וכמו שכתוב בזהר דנקרא "משכא דחניא", כי מהותה ועצמותה של הנפש הפתומה לא נהפך לטוב ליפול בקדושה, מכל מקום, תיקר נפשו בעניי - לשמח בשמחתה יותר מהגוף הנבזה, שלא לערב ולכלכל שמחת הנפש בעצבון הגוף.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא פליא (ב, ב).

62 ונפשי כעפר לכל תהיה

מתפילתו של מר בנו של רבינא: "ותהא נפשי כעפר לכל" — הענווה המקבילה לגפנים הנמוכות.

Berakhot 17a:4 ברכות י"ז א:ד'

מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי: "אלקי, נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תדום, ונפשי כעפר לכל תהיה. פתח לפי בתורתך, ובמצותיך תרדוף נפשי. ותצילני מפגע רע, מיצר הרע, ומאשה רעה, ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם. וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי."

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer: O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks ... forth to come upon the world

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

63 לב נשבר ונדכה

"לב נשבר ונדכה": הדריכה בגת שמוציאה את יינה של הנשמה.

Psalms 51:19 תהילים נ"א:י"ט

זכחי אלקים רוח נשברה לב־נשבר ונדכה אלקים לא תבוה:

And though man be risen up to pursue thee, and to seek thy soul, yet the soul of my lord shall be bound in the bundle of life with the L-RD thy G-d; and the souls of thine enemies, them shall he sling out, as from the hollow of a sling

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 פושעי ישראל מלאים מצות

"אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שמצוות לבדן, בלי שמחה, אינן ממשיכות את הקדושה העליונה.

Eruvin 19a:9 עירובין י"ט א:ט'

מה מובחן הנהב, שאין עליו אלא כעובי דינר זהב, עמד כמה שנים ולא שילטה בו האור. פושעי ישראל, שמליאין מצות כרמון, שנאמר: "כפלח הרמון רקתה", ואמר רבי שמעון בן לקיש: אל תיקרי "רקתה" אלא "ירקתה", שאפילו ריקנין שבה מליאין מצות כרמון — על אחת כמה וכמה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עירובין יט, א. ראה ד"ה ומקנה רב תרס"ו.

57 ומ"מ אין ממשיכין כלום

ההערה מפנה לקטעים האלה בלקוטי תורה, המסבירים שהמצוות ממשיכות את אור אין סוף כאשר מקיימים אותן כעבודתו של עבד המקבל עליו את עול המלך; בלא זאת, אפילו מי שמקיים את כל המצוות אינו ממשיך כלום.

הערת קה"ת

ראה גם לקו"ת שלח לט, א. שה"ש יז, ב. באוה"ת תבוא ע' תתש"כ כי המצות צ"ל עבדת בשמחה עבודת עבד עול מצות" ע"ש בארוכה.

58 תחת אשר לא עבדת

מדברי התוכחה: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה". הדבר מראה שהשמחה חיונית לעבודת המצוות.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תחת אשר לא-עבדת את-ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance ;of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כח, מז.

פסוקה 18

59 וישוב אל ה' וירחמהו

"יעזוב רשע דרכו... וישוב אל ה', וירחמהו." אדמו"ר הזקן מחיל זאת על מי שעשה חשבון נפש על מעשיו.

Isaiah 55:7 ישעיהו נ"ה:ז'

יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישב אליה וירחמהו ואֶל־אלקיֵינו כִּי־ירֻכָּה לְסֻלּוֹחַ:

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the L-RD, and He will have compassion upon him, And to our G-d, for He will abundantly pardon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בהמשך בפסקה הבאה.

Isaiah 55:7 ישעיהו נ"ה:ז

יַעֲזֹב רָשָׁע דֶּרֶךְ וְאִישׁ אֶזְנוֹ מִחֻשְׁבֹּתָיו וְיָשֹׁב אֶל־ה' וִירְחֲמֵהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִרְכֶּה לְסִלּוֹחַ:

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the L-RD, and He will have compassion upon him, And to our G-d, for He will abundantly pardon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 את פושעים נמנו

אדמו"ר הזקן מתאים את המילים "נמנה עם הפושעים" למי שהמצוות שלהם עטופות בלבושים מלוכלכים.

Isaiah 53:12 ישעיהו נ"ג:יב

לִכְן אֲחַלְקֵהוּ בְּרָבִים וְאֶת־עֲצוּמִים יַחְלֶק שְׁלָל תַּחַת אֲשֶׁר הָעִרָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ וְאֶת־פִּשְׁעִים נִמְנָה וְהוּא חֲטָא־רַבִּים נָשָׂא וְלַפִּשְׁעִים יִפְגֹּעַ:

Therefore will I divide him a portion among the great, And he shall divide the spoil with the mighty; Because he bared his soul unto death, And was numbered with the transgressors; Yet he bore the sin of many, And made intercession for the transgressors.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ ישע"י נג, יב.

21 פסקה

71 סותו

רש"י מפרש את "שוסו" בדרך אחרת, כסוג של בגד. הערת קה"ת מביאה זאת כדעה האחרת.

Rashi on Genesis 49:11 רש"י על בראשית מ"ט:יא

72 סותו

רד"ק, כמו רש"י, מפרש את "שוסו" כסוג של בגד, כפי שמציינת הערת קה"ת.

Radak on Genesis 49:11 רד"ק על בראשית מ"ט:יא

אסרי, היו"ד נוספת כיו"ד שכני סנה (דברים ל"ג) והדומים, וכן בני אתונו היו"ד נוספת וכפל הענין במלות שונות. ואמר לשורקה בני אתונו, כי לשורקה הוא כמו לגפן, ובני אתונו, כמו עירה, ובוה ספר הכתוב שבה ארץ יהודה שתהיה טובה ודשינה עד שכל אחד מהם יאסר חמורו לגפן אחד שיאכל ממנו ואינו חושש, כל כך יהיה ענבים רבים בגפן. ויש מפרשים שיטעון חמורו מגפן אחד, וכן מרוב היין אם ירצה יכבס בגדיו ביין, וכפל הענין במלות שונות. ואמר וּבְדָם עֲנָבִים סוֹתָהּ, כי דם ענבים הוא היין וסותו הוא לבושו, וכל זה ...

אסרי לגפן. The letter ' in the word 'אסרי is an addition, similar to the letter ' in Deuteronomy 33,15 'וכני סנה' and other examples of a similar construction. Also the letter ' in 'אסרי' is an addition. The entire expression 'אסרי לגפן' means the same as 'שורקה', seeing that the word 'אסרי' perhaps a superior type of vine. The entire verse is a praise of the quality of the land apportioned to the tribe of Yehudah ... which yields such bountiful harvests that the farmer

Presburg : A. Schmid, 1842 (Public Domain) • Eliyahu Munk, HaChut Hameshulash (CC-BY)

The sacrifices of G-d are a broken spirit; a broken and a contrite heart, O G-d, Thou wilt not despise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 פסקה

64 כבס ביין לבושו

"כיבס ביין לבושו": אדמו"ר הזקן מפרש את הלבוש כלבוש הנשמה העשוי מן המצוות, שמתנקה בכוחו של יין השמחה.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אֶסְרִי לְגִפְן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנִי אֶתְנֶנּוּ כֶּכֶס בֵּינָן לְבָשׁוֹ וּבְדָם־עֲנָבִים סוֹתָהּ: Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 שו"ה עד"מ — כך הנה אפי פושעי ישראל

תוכן הקטע הזה, מן "על דרך משל" ועד "אפילו פושעי ישראל", מובא בעיקרו באור התורה לחנוכה.

הערת קה"ת

התוכן מובא באוה"ת חנוכה ע"י שכב, א.

66 אפי פושעי ישראל מלאים מצות

"אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון", מובא שוב כדי להראות מדוע יש לכבס את לבושי המצוות.

Eruvin 19a:9 עירובין י"ט א'

מָה מִזְבֵּחַ הָהָב, שְׁאִין עָלָיו אֵלָא כְּעֹבֵי דִינָר זָהָב, עֲמֵד כְּמָה שְׁנַיִם וְלֹא שְׁלֹטָה בּוֹ הָאוּר. פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁמַלְיָאִין מִצְוֹת כְּרִמּוֹן, שְׁנַאָמַר: "כִּפְלַח הָרִמּוֹן רִקְתָּהּ", וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אֵל תִּיקְרִי "דִּקְתָּהּ" אֵלָא "דִּיקְתָּהּ", שְׁאִפִּילוּ רִיקְנִין שְׁבָר מְלִיאִין מִצְוֹת כְּרִמּוֹן — עַל אַחַת כְּמָה וּכְמָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

20 פסקה

67 דם ענבים

סוף הפסוק, "ולבושו בדם ענבים", שאדמו"ר הזקן מפרש כיין האדום של מאבק התשובה.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אֶסְרִי לְגִפְן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנִי אֶתְנֶנּוּ כֶּכֶס בֵּינָן לְבָשׁוֹ וּבְדָם־עֲנָבִים סוֹתָהּ: Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

68 שהוא ענין התגברות הנפש לאהפכא חשוכא לנהורא

ההערה מפנה לאור התורה על וישלח, העוסק בהתגברות הנפש שהופכת חושך לאור.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת וישלח כרך ה תתפא, א.

69 וישוב אל ה' וירחמהו

"וישוב אל ה' וירחמהו": התשובה שבאה בעקבות המרידות, ומוסכרת

שצדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו, משום שהם הופכים חושך לאור; הפיכה זו, הצחוק והשמחה של יצחק, היא תכלית ביאת המשיח.

הערת קה"ת
נסמן לעיל כב, ג.

79 במקום שבע"ת עומדים

רבי אבהו אומר: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים". אדמו"ר הזקן מסביר זאת באמצעות שני כיווני העבודה.

Berakhot 34b:22-23 ברכות ל"ד ב:כ"ב-כ"ג

ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבעלי תשובה עומדין — צדיקים גמורים אינם עומדין, שצאמר: "שלוש שלום לרחוק ולקרוב". "לרחוק" ברשא, וחדר "לקרוב". ורבי יוחנן אמר לה: מאי "רחוק" — שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא. ומאי "קרוב" — שהיה קרוב לדבר עבירה, ונתרחק ממנו השתא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d]" first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To him who was far off from transgression from the first ; and ... what

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

80 רשפי אש

"רשפיה רשפי אש, שלהבת ייה". הלהבות המונקות כלפי מעלה ממחישות את עלייתו של בעל התשובה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שימני כחותם עלי לבך כחותם עלי רועה כי עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתיה:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 24

81 והנה זהו כל עבודתינו בקיום המצות

חלק ממאמר זה, מכאן ואילך, מובא שם בצירוף כמה תוספות.

הערת קה"ת

קטע מכאן מובא בסה"מ תרל"ג כך א ע קפג עם איזה הוספות.

82 תהיה הנפש צרורה

שם מוסיף הרבי מהר"ש הפניה בעניין נשמת האדם שהיא "צרורה... בהוי" למאמר Im Bechukosai Teilechu (5626).

הערת קה"ת

בתרל"ג כך א ע קפג מוסיף כ"ק אדמו"ר מהר"ש "ועי מענין צרורה כו" את הוי בד"ה אם בחוקתי תלכו (כ"ו) — סה"מ תרכ"ו (הוצאת תשמ"ט) ע"צ.

83 ונגלה כבוד ה'

"ונגלה כבוד ה', וראו כל בשר יחדיו". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על ימות

73 פי' סותו מלשון מסוה

כשמשא טיים לדבר עם העם, "הוא שם מסוה על פניו". אדמו"ר הזקן גזור את המילה "שוטו" ממילה זו: כיסוי לראש ולפנים.

Exodus 34:33 שמות ל"ד:ל"ג

הערת קה"ת

שמות לד, לג. כ"ה בראב"ע וחזקוני לבראשית מט, יא. וראה באוה"ת ויחי כרך ה תתרט, א שכ"פ באוה"ח. אבל רש"י, הרד"ק והקורקעי שהוא מלשון מין בגד ע"ש. ראה גם אוה"ת נ"ך כרך א ע רפה.

74 סותו מלשון מסוה

הערת קה"ת מציינת שגם אבן עזרא קושר את "שוטו" ("גלימתו") ל"מסוה", כלומר כיסוי.

Ibn Ezra on Genesis 49:11 אבן עזרא על בראשית מ"ט:יא

אסרי. היו"ד נוסף כמו "היושבי" (תהלים כג א) "לסוסתי" (שה"ש א ט): עירה. כמו "על שלשים עירים" (שופ' יו"ד ד), ויו"ד בני אתונו נוסף, או יהיה פי', כי אסרי ישרת עצמו ואחר: ולשרקה. כפול, כי היא כגפן, ועיר כאתון, ג"כ וכדם ענבים סותה, וי"א שהיא כמו כסותו והוא חסר כ"ף, והנכון בעיני שהוא מגזרת "מסוה" (שמות לד לג), והטעם שתרבה תבואת כרמיו עד שיסור עירה לגפן, ולא יחוש אם יאכל ענבים, ותחת מים יכבס ביין לבושו, ודמהו לדם בעבור שיתאדם, וזה על דרך משל, כמו "יטפו הרים עסיס" (יואל ד, ...

Piotrkow, 1907-1911 (Public Domain)

75 סותו מלשון מסוה

הערת קה"ת מציינת שגם חזקוני קושר את "שוטו" ל"מסוה".

Chizkuni, Genesis 49:11 חזקוני, בראשית מ"ט:יא

סותה מגזרת מסוה.

סותה, a variant of the word "veil, or mask", מסוה,

Chizkuni (Public Domain) • Chizkuni, translated and annotated by Eliyahu Munk (CC-BY)

76 שיש ב' בחינות לבושין

בשני המקומות האלה באור התורה יש הפניה לקטע זה על שני סוגי הלבושים של הנשמה.

הערת קה"ת

באוה"ת וישלח רמג, א. תצוה עי איתר מצייין לכאן.

פסוקה 23

77 הביטו אליו ונהרו

"הביטו אליו ונהרו". אדמו"ר הזקן קושר את הראייה הזאת ללבוש של "ראש ופנים" של הנשמה.

Psalms 34:6 תהילים ל"ד:ו

הביטו אליו ונהרו ופניהם אליהם:

They looked unto Him, and were radiant; And their faces shall never be abashed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לד, ו.

78 במקום שבע"ת עומדים

ההערה מציינת שמקור האמירה הזו כבר הובא בעמוד 22c של תורה אור, בפרשת ויצא. שם מסביר אדמו"ר הזקן שבעלי תשובה עומדים במקום

המשיח, שבהם גם יצורים גשמיים יתעלו.

Isaiah 40:5 ישעיהו מ':ה'

וְגִלְגָּלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken
'.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מ, ה.

84 והעלאת ניצוצות שנפלו אפילו הבהמות

הגהה שם מסבירה שבעלי החיים יועלו או לא באמצעות הכללתם באדם, כפי שקורה כשהוא אוכל אותם, אלא מצד עצמם, באמצעות קיום המצוות, שיהיה או "כמצות רצונך".

הערת קה"ת

בסה"מ תרל"ג שם ע' קפג נמצא הגה"ה "שיוכלו להעלותם ולא ע"י שיוכלו בבחי' מדבר כמו ע"י אכילת אדם שם מ"ה, כ"א שיתעלו הם עצמם ע"י קיום המצוות שיהי' או כמצות רצונך כו".

פסוקה 25

85 ואדם אין לעבוד

"ולא היה אדם לעבוד את האדמה". לפני שנברא האדם, לא היה בעולם מי שיעבוד בו את ה'.

Genesis 2:5 בראשית ב':ה'

וְכָל יֹשֵׁב הַשָּׂדֶה טָרֵם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְכָל־עֹשֵׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹקִים עַל־הָאֲרֶץ וְאָדָם אִין לְעֹבֵד אֶת־הָאֲדָמָה:

No shrub of the field was yet in the earth, and no herb of the field had yet sprung up; for the L-RD G-d had not caused it to rain upon the earth, and there was not a man to till the
ground;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ה.

86 לעבדה ולשמרה

"ויניחהו בן עדן לעבדה ולשמרה": העבודה שלשמה נברא האדם.

Genesis 2:15 בראשית ב':ט"ו

וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם וַיִּנְחֵהוּ בְּגֶן־עֵדֶן לְעֹבְדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 לעבדה ולשמרה. אלא שאח"כ

בגרסה שם נוסף שאילו אדם לא היה חוטא בעץ הדעת, שלמות המעשה הייתה מושגת כבר אז, והיא מייחסת את מה שבא לאחר מכן לחטא ההוא.

הערת קה"ת

בסה"מ תרל"ג ע' קפד: ואם לא חטא עה"ד הי' אז שלמות המעשה אלא שע"י חטא עה"ד כתי': אח"כ.

88 ויגרש את האדם

בגרסה שם נוסף מאמר חז"ל במדרש רבה, שה' דן את אדם ב"שילוח" וב"גירוש".

הערת קה"ת

בסה"מ תרל"ג ע' קפד נוסף: כמארז"ל במד"ר שדן אותו בשילוחין ובגירושין: ארוכה.

89 ויגרש את האדם

"ויגרש את האדם": אדמו"ר חזקן מפרש זאת כהוכחה שאדם עדיין לא הגיע למדרגה השלמה של "אדם".

Genesis 3:24 בראשית ג':כ"ד

וַיִּגְרֶשׂ אֶת־הָאָדָם וַיִּשְׁכַּן מִקְדָּם לְגִזְעוֹן אֶת־הַכֶּרְכִּים וְאֵת לֶהֱטֵ הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לְשֹׁמֵר אֶת־דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים:

So He drove out the man; and He placed at the east of the garden of Eden the cherubim, and the flaming sword which
turned every way, to keep the way to the tree of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 26

90 הנה ישכיל עבדי

"הנה ישכיל עבדי, ירום ונישא וגבה מאד": נאמר על משיח, וכאן נקרא כביטוי לשלמות מדרגת האדם.

Isaiah 52:13 ישעיהו נ"ב:י"ג

הִנֵּה יִשְׁכִּיל עַבְדִּי יָרוּם וְנִשָּׂא וְגָבַהּ מְאֹד:

Behold, My servant shall prosper, He shall be exalted and
lifted up, and shall be very high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נב, יג.

91 מא"ד הוא אותיות אד"ם

המדרש אומר: "מאד — זה אדם": "והנה טוב מאד" פירושו "והנה האדם טוב". אדמו"ר חזקן משתמש בקישור הזה בין שתי המילים.

Bereshit Rabbah 8:5 בראשית רבה ח':ה'

... רבנן אמרי לה בשם ר' חנינא בר אידי ורבי פנחס ורבי חלקיה בשם רבי סימון אמר: מאד הוא אדם, הדא הוא דכתיב: וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, והנה טוב אדם. ר' הונא רבה של צפורין אמר: עד שמלאכי השרת מדיינין אלו עם אלו, ומתעסקין אלו עם אלו, בראו הקדוש ברוך הוא. אמר להן: מה אתם מדיינין, כבר נעשה אדם:

Rabbi Simon said: When the Holy One blessed be He came to create Adam the first man, the ministering angels divided into various factions and various groups. Some of them were saying: 'Let him not be created,' and some of them were saying: 'Let him be created.' That is what is written: "Kindness and truth met; righteousness and peace touched" (Psalms 85:11). Kindness said: 'Let him be created, as he performs acts of kindness.' Truth said: 'Let him not be created, as he ... is all full of lies.' Righteousness said

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

בי"ר פ"ח, ה ובפרש"י לבי"ר שם. לקו"ת שה"ש כט, ד. וראה המשך וככה תרל"ז פכ"ב. ראה הוספה בסה"מ תרל"ג שם ע' קפד ושם מציין לספר הגלגולים פ"ט.

92 שבזמן ימות המשיח . . זמן קיום המצוות בשלימות

ההערה מפנה לשם לדיון נוסף בימות המשיח בזמן של קיום המצוות

בשלמות.

הערת קה"ת

ראה גם תוי"ח ויחי צה, א ואילך. אוה"ת ויחי כרך ו תתשכח, ב ואילך. המשך וככה תרלי"ז פיי"ו ואילך.

93 כמצות רצונך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לשון תפלת מוסף.

94 שיהי הקרבת קרבנות כמצות רצונך

אור התורה מצטט את המאמר הזה: "כמצוות רצונך" פירושו הקרבנות ממש, בניגוד לתפילה, שהיא רק כנגד הקרבנות. אף שהתפילה מבררת את הנפש הבהמית שבאדם, נפש זו היא נפש שכלית, ואילו הביטול של בהמה ממש מושרש בדרגות שלמעלה מן השכל; והמשכה זו נעשית רק באמצעות הקרבן ממש.

הערת קה"ת

באוה"ת ויקרא כרך ב ע' תקעד מציין ע"ז: "ובזה יובן מ"ש בתו"א פ' ויחי בד"ה אוסרי לגפן בענין כמצות רצונך דהיינו הקרבנות ממש משא"כ בתפלה שנגד הקרבנות כו' ע"ש והיינו כי אף שהתפלה הוא בירור נה"ב שבאדם מ"מ נה"ב שבאדם הוא הנפש השכלית ממש וכבר נתי' שהביטול שבבהמה ממש שרשה ממדריגות עליונות שלמעלה מהשכל כו' וזהו נמשך ע"י הקרבן ממש" עכ"ל, ע"ש.

95 ר"ת אדם . . משיח

אחד המקורות שהערה מונה לקריאת "אדם" כרמו לאדם, דוד, משיח.

הערת קה"ת

ראה ספר הגלגולים ספ"א. ראה גם סה"מ תקס"ז ע' לט. מאמרי אדה"א פרשיות ח"ב ע' תקפט. ביאורו לאדה"א קב, א. מאמרי אדה"א ויקרא ע' קצו. ספר החקירה ע, א. סה"מ תרל"ד ע' רסז. המשך וככה תרלי"ז פרק כ.

96 נפש הבהמה היורדת למטה לארץ

קהלת מדבר על "רוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ". אדמו"ר חזקוני משתמש בביטוי כדי להראות עד כמה מגיעות הקרבנות למטה.

Ecclesiastes 3:21 קהלת ג:כ"א

מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ:

Who knoweth the spirit of man whether it goeth upward, and the spirit of the beast whether it goeth downward to the earth?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 27

97 אסרי לגפן עירה

"קושר את עירו לגפן": כאן נדרש כל מילה: "אוסרי" — אוסר יו"ד, היו"ד הקושרת; ו"עירה" — גם "עירו" וגם "עירו".

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתנו כבס בינו לבשו ובדם ענבים סותה: Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his ves-ture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

98 ולא נחם אלקי דרך ארץ פלשתים

"וה' לא הוליקם דרך ארץ פלשתים": הפסוק הפותח מאמר שהאדמו"ר חזקוני מפנה אליו, העוסק בחכמה כביטול שבתוך שמחה.

Exodus 13:17 שמות י"ג:י"ז

ויהי בשלח פרעה את־העם ולא־נחם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹקִים פֶּן־יִנָּחַם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלֶּחֶמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִם:

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

99 ביום השמע"צ

"ביום השמיני עצרת תהיה לכם": הפסוק הפותח מאמר נוסף שהאדמו"ר חזקוני מפנה אליו באותו עניין.

Numbers 29:35 במדבר כ"ט:ל"ה

ביום השְׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מַלְאָכְתָּ עֹבְדָהּ לֹא תַעֲשׂוּ:

On the eighth day ye shall have a solemn assembly: ye shall do no manner of servile work

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 עיר פרא אדם יולד

"אדם נולד עיר פרא". האדמו"ר חזקוני מפרש "נולד" כאדם שעדיין נתון לשליטת הטבע שעמו נולד.

Job 11:12 איוב י"א:י"ב

וְאִישׁ נָבוֹב יִלְכֹּב וְעִיר פְּרָא אָדָם יוֹלֵד:

But an empty man will get understanding, when a wild ass's colt is born a man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יא, יב.

101 אימתי נקרא גדול כשהוא בעיר אלקינו

הקטע בוזהר שמציינת הערת קה"ת כמקור לאמירה: "מתי נקרא גדול? כשהוא בעיר אלקינו".

Zohar III, 5a זח"ג ה, א

Zohar II, 235a זח"ב רלה, א

הערת קה"ת

זח"ג ה, א. ועייג"כ זח"ב רלה, א. זהר חדש תשא מד, א. הקת נא, ד. וראה לעיל י, ב ובמ"מ לשם.

102 בעיר אלהינו

"גדול ה' ומהולל מאוד בעיר אלקינו". האדם שטבעו השתנה נעשה "עיר" זו.

Psalms 48:2 תהילים מ"ח:ב

גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הִרְיָקָדְשׁ:

Great is the L-RD, and highly to be praised, In the city of our G-d, His holy mountain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 ולשורקה בני אתונו

יובן אתונו לשורקה: הצלע השנייה של הפסוק, המתבארת בפסוקה זו ובפסוקה הבאה.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו כבס בינו לבשו וקדם ענבים סותה: Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 גפן ממצרים תסיע

יגפן ממצרים תסיע: הגפן היא עם ישראל.

Psalms 80:9 תהילים פ"ט:

גפן ממצרים תסיע תגרש גוים ותטעה:

Thou didst pluck up a vine out of Egypt; Thou didst drive out the nations, and didst plant it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 כסו הרים צלה

הרים כסו צילה. אדמו"ר הזקן מפרש את ההרים כאבות ואת הצל כהסתר של ה' המתעלה מעליהם.

Psalms 80:11 תהילים פ"יא

כסו הרים צלה וענפיה ארזיאל:

The mountains were covered with the shadow of it, And the mighty cedars with the boughs thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פ, יא.

106 ה' צלך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם קבא, ה.

107 ה' צלך

ה' שומרך ה' צלך. מכאן ש"צל" מתאר את ה' עצמו.

Psalms 121:5 תהילים קכ"א:

ה' שמך ה' צלך עליך ימיהך:

The L-RD is thy keeper; The L-RD is thy shade upon thy right hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 ישת חשך סתרו

י"שת חושך סתרו. אדמו"ר הזקן נעזר בפסוק זה כדי להסביר שה"צל" הוא ההסתר של ה'.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:

י"שת חשך סתרו סביבותיו סתו חשכת מים עבי שחקים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 והשוריק — יש בו ג"כ ג' נקודות

ההערה מפנה לשם בעניין השוריק, שגם בו יש שלוש נקודות כמו בסגול. הערת קה"ת

ראה אוה"ת יתרו ע' שכט.

110 אלא שהוא בבחינת הודאה

ההערה מפנה לשם בעניין בחינת ההודאה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת נ"ך ע' שכט.

111 כלומר שיועד שהוא רחוק

לקוטי תורה, Masei, מפנה לקטע הזה: בהסבר ההבדל בין ברכה להודאה נאמר שם שהודאה היא "מרחוק", כפי שהוסבר על "ולבן שורקה בני אתונו". שם ההודאה קשורה ליראה, שבה האדם מודה בדבר בלי להשיג אותו באמת.

הערת קה"ת

בלקו"ת מסעי צ, ד מציין לכאן.

112 ערב לבו לגשת

כ"י מי הוא זה אשר ערב לבו לגשת אליי? אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי לתאר אדם שהביטול שלו מונע ממנו להעז להתקרב.

Jeremiah 30:21 ירמיהו ל"כ"א

והיה אדירו ממנו ומשלו מקרב ויצא והקרבתיו ונגש אלי כי מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה'

And their prince shall be of themselves, And their ruler shall proceed from the midst of them; And I will cause him to draw near, and he shall approach unto Me; For who is he that hath pledged his heart To approach unto Me? saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

113 בנים אתם

"בנים אתם לה' אלקיכם". עבודת הענווה של שורוק מעלה את האדם למדרגת בן.

Deuteronomy 14:1 דברים י"ד:א

בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגדדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת:

Ye are the children of the L-RD your G-d: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יד, א.

114 ברא כרעא דאבוה

מקור האמרה מובא שם. הקטע מסביר שכנסת ישראל נקראת "רגלי", כפי שעולה מן הפסוקים "בנים אתם לה'" ו"בן כרעא דאבוה". לרגל יש יתרון על הראש: הרגליים נושאות את הראש למקום שאליו הוא רוצה להגיע, ולכן "נעוץ תחילתן בסופן".

הערת קה"ת

נסמן לעיל א, ב. ראה לקמן עה, ב.

115 כבס ביין

”כיבס את לבושו ביין”. אדמו”ר הזקן מציין שהפועל מופיע בלשון עבר, ומפרש אותו כעבודת הגלות הקודמת לימי המשיח.

Genesis 49:11 בראשית מ”ט:יא

אָסְרִי לְגַפֵּן עִירָה וְלִשְׁרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כֶּבֶס בֵּיַיִן לְבָשׁוֹ וְקִדְמֵ־עֲנָבִים סוּתָה:
Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the
choice vine; He washeth his garments in wine, And his ves-
ture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Presburg : A. Schmid, 1842 (Public Domain); Eliyahu Munk, HaChut Hameshulash (CC-BY); Piotrkow, 1907-1911 (Public Domain); Chizkuni (Public Domain); Chizkuni, translated and annotated by Eliyahu Munk (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של [likuteitorah.com](https://www.likuteitorah.com) בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידיית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 ·) likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/ (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי:

מזים חנינמי ולא מסחרי. איז כאז מכירה. איז שיור לקה"ת. ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/3](http://likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/3)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק